

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1879. Andra Kammaren. N:o 47.

Torsdagen den 1 Maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 23 och 24 nästlidne April förda protokoll.

§ 2.

Föredrogs och bordlades för andra gången Andra Kammarens Enskilda Utskotts Betänkande N:o 1 (N:o 19 i samlingen af Tillfälliga Utskotts Utlåtanden).

§ 3.

Förekom till afgörande Lag-Utskottets Utlåtande N:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till lag om dikning och annan afledning af vatten.

*Angående
lag om dik-
ning m. m.*

Herr Berg, som anmält sig vilja afgifva förslag i fråga om sättet för detta ärendes föredragning, blef för sådant ändamål uppropad och yttrade: Jag tager mig friheten att vördsamt hemställa:

att den föreslagna lagen må paragrafvis föredragas,

att hvarje kapitels öfverskrift må föredragas efter det de dertill hörande paragrafer blifvit behandlade,

att förslaget titel och derefter Utskottets hemställan om förslaget antagande må föredragas först sedan hela förslaget blifvit genomgånet, samt

att, för den händelse förslaget i någon eller några delar skulle komma att till Utskottet återförvisas, Utskottet må lemnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i afseende å de paragrafer, hvilka må hafva blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jemkningar, som af ifrågasatta förändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen rörande föredragningsordningen härmed förklarats slutad, biföll Kammarerna hvad Herr Berg i sådant afseende föreslagit; och skedde derefter uppläsning af § 1 i det af Utskottet framlagda förslag till lag om dikning och annan afledning af vatten.

Nämnde paragraf bifölls.

För § 2 hade Utskottet föreslagit följande lydelse:

“Finnes dike, som någon för sin jord upptaga vill, blifva till nytta jemväl för annans jord, och åsämjas de ej om dikningen; då hafve han vitsord, som dike äskar; och vare en hvar, som för sin jord af diket har nytta, skyldig att i mån deraf taga del i hela dikes-anläggningen, dock att den, som icke fordrat dike, ej må vidkännas större bidrag än som svarar mot den nytta hans jord genom diket beredes.

Ej må någon med större dikningskostnad betungas än som skulle erfordras för torrläggning af hans egen jord till fyra fots djup.“

Motsvarande paragraf lydde i det af Kongl. Maj:t afgifna förslaget sålunda:

“Finnes dike, som någon för sin jord upptaga vill, blifva till nytta jemväl för annans jord, och åsämjas de ej om dikningen; då hafve han vitsord, som dike äskar; och vare en hvar, som för sin jord af diket har nytta, skyldig att i mån deraf taga del i dikningen, dock att den, som icke fordrat dike, ej må vidkännas större bidrag än som svarar mot den nytta hans jord genom diket beredes.“

Enligt anteckning å Utlåtandet, voro reservationer i afseende på ifrågavarande paragraf inom Utskottet anmälda dels af Herr von Gegerfelt, dels af Herr Thomasson, dels af Grefve Mörner, dels af Herr Lindgren, dels af Friherre Hamilton och Herr Lothigius, dels af Herr Torpadie, dels ock slutligen af Herr Ribbing, hvilken sistnämnde yrkat, att paragrafen måtte erhålla följande, af revisions-sekreteraren Annerstedt i “särskildt yttrande“ vid Nya Lagberedningens “förslag till förordning angående torrläggning af jord“ formulerade lydelse:

“Finnes dike, som någon för sin jord upptaga vill, blifva till nytta jemväl för annan, genom hvilkens jord diket upptages, skall skyldigheten att i dikningen deltaga dem emellan fördelas, efter ty hvardera för sin jord af diket nytta hemtar; dock må ej den, som icke fordrat diket, betungas med dikningsskyldighet utöfver nyttan för sin jord.“

Sedan Utskottets förslag blifvit uppläst, anförde

Herr Åbergsson: Den nu föredragna andra § i föreliggande lagförslag innefattar sjelfva grundprincipen för hela kapitlet om dikning, och den är sålunda af största vikt. På det att man må rätt förstå det föreslagna stadgandet och dess förhållande till den gamla lagen äfvensom till det ändringsförslag, Utskottet framställt, vill jag nu försöka att tydliggöra,

hvari dessa olika förslag skilja sig från hvarandra. Den gamla lagens bestämmelser angående dikningsskyldigheten återfinnas i 6 kap. 2 och 3 §§ Byggningsbalken af 1734 års lag. I 2 § af nämnda kapitel heter det nemligen: "Alle i by skola hålla aflopps- och floddiken efter deras egor", hvarjemte i 3 § föreskrifves, att der grannars åkrar ligga vid hvarandra, grannarne skola hafva halft dike hvardera, men att, om bys diken möta annan bys diken, hvar och en skall gräfva upp dike genom sina egor.

Man har i allmänhet ansett, att båda dessa stadganden afsåge den gamla odaljorden, och vid den tid, då 1734 års lag skrefs, tänkte man icke mycket på större odlingsföretag. Det var således hufvudsakligen med afseende å gammal odaljord, som det stadgades att, när dike ginge mellan två egares mark, egarne skulle deri deltaga till hälften hvardera, men att, om dike skulle dragas genom en öfres egområde och in på nedanförliggande egor, hvar och en skulle gräfva upp dike på sin åker. Den, hvars mark var belägen ofvanför, egde sålunda absolut rätt att fordra, att den nedanförliggande skulle dika undan, när den nedres mark var åker. I tillämpningen har detta stadgande olika tolkats. Man har påstått, att det icke kunde tillämpas, när den öfres mark bestod af utmark eller odlingsbar jord och den nedres utgjordes af åker, samt sålunda att den, som hade utmark eller odlingsbar jord, hvilken var belägen ofvanför, icke gent emot egare af nedanförliggande åker kunde påyrka dikning. Andra åter hafva påstått, att detta stadgande, "när bys dike möter annan bys dike", skulle så tillämpas, att äfven den, som hade ofvanför liggande odlingsbar mark, skulle mot egare af nedanförliggande åker kunna yrka, att denne skulle dika undan öfver sin mark.

Vidare innehåller detta gamla stadgande att, "om man lägger dike genom sitt gärde eller äng, och möter annan bys äng, hjordavall eller annan byamark, der må den by ej hindra vattnets aflopp", och i detta fall kunde egare af nedanförliggande mark möjligen förpligtas att med egaren af den ofvanför liggande deltaga i dikning. Detta stadgande afser endast det fall, att den ofvanför liggande marken består af åker eller äng och den andres af äng eller utmark. I sådant fall har den, hvars mark ligger ofvanför, och hvarifrån vattnet skall afledas öfver den nedanförliggande utmarken, kunnat fordra, att egaren af denna mark skulle deltaga i kostnaderna för vattenafledningen öfver den nedanförliggande jorden och skulle i detta afseende domaren i brist af åsämjande lägga dem emellan som nyttigt och nödigt pröfvades. Den ofvanför liggande har sålunda enligt den gamla lagen dikes-vitsord mot den nedanförliggande, och dikningsskyldigheten är sålunda fördelad, att, om den nedanförliggande möter med åker, den andre har rätt att fordra, att han dikar undan, men, om han möter med mark som icke är åker, begge kunna komma att gemensamt dika på den nedanförliggande jorden. Den nedanförliggande är deremot, enligt nu gällande lag, aldrig skyldig att deltaga i dikning af ofvanför liggande jord.

Nu har man ansett, att denna lag behöfde förbättras, emedan den icke tillfredsställde jordbrukets kraf. För min del har jag gjort

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

den fråga, i hvilket afseende jordbrukaren är missnöjd med den gamla lagen. Jag har härpå fått till svar, å ena sidan, att, till följd af den gamla lagens stadgande, det icke för den ofvanför liggande alltid vore möjligt att bringa ett dikningsföretag till stånd, när diket behöfde framdragas genom nedanför liggande mark och att, äfven om han kunde ävägbringa dikesanläggningen, det vore mycket svårt att, oaktadt den nedanför liggande hade nytta af företaget, förmå denne att deltaga i kostnaderna för detsamma — samt, å andra sidan, att det egentliga intresse, som genom dikningslagstiftningen borde tillgodoses, vore det att åstadkomma systematiskt ordnade dikningsföretag i stort, hvilka icke, enligt den gamla lagen, skulle kunna genomföras.

För att befrämja lagstiftningens fortgång i begge dessa riktningar har nu föreliggande lagförslag framkommit. Jag ber nu först att få redogöra för Kongl. Maj:ts förslag. Dess hufvudsyften innefattas i förslaget 2 och 3 §§. Principen är den, att, om någon vill för sin jord upptaga dike, som kan blifva nyttigt för annans jord, och de ej åsamjas om dikningen, den skall hafva vitsord, som dike äskar, och att hvar och en är pligtig att i dikningen deltaga i den mån han deraf för sin jord har nytta. I tredje paragrafen får man veta, att nyttan för ett visst jordområde af ett till anläggande föreslaget dike skall anses vara för handen, der jorden icke utan diket anläggning kan torrläggas till fyra fots djup. Då man nu tänker på, huru dessa grunder skola tillämpas, måste man först söka göra klart för sig, huru man skall kunna beräkna, hvilken jord har nytta af ett dikningsföretag, för att derigenom bestämma, hvilken jord skall deltaga i kostnaderna derför, och man sväfvat till en början i tveksamhet — åtminstone gjorde jag det — huru stort omfång det område skall anses hafva, som är skyldigt att deltaga i ett visst dikningsföretag. För att söka klargöra detta, ber jag att få redogöra för hvad som kan menas med nytta i detta fall, och jag vill för den skull anföra ett speciellt exempel. Jag tänker mig då, att den mark, der dike till fyra fots djup skall grävas, går, såsom vanligtvis är fallet, genom flere egares områden, af hvilka egare jag vill kalla den öfverst liggande *A*, den der nedan liggande *B*, den följande *C* o. s. v. nedåt. Om då t. ex. *C* vill dika genom sin mark, för att få den torrlagd, är det hans skyldighet att ensam bekosta denna dikning på sitt område, såvida icke, efter de grunder, som sedermera skola omförmälas, de ofvanför liggande jordegarna *A* och *B* äfven kunna tvingas att dika. När *C* kommer till rågränsen, der *D*:s mark möter, finner han, att vattnet från hans mark icke kan rinna undan, om han icke får fortsätta dikningen på de nedanför liggande egorna. Fortsätter han då dikningen, får äfven *D*:s mark nytta af företaget, hvarför *C* finner det ganska billigt, att *D* skall deltaga i kostnaderna derför. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle nu *D* vara skyldig deltaga i kostnaderna för detta dikningsföretag i den mån, han af samma företag har nytta. Denna nytta beror deraf, i hvad mån *D*:s jord genom den för *C* nödvändiga dikningen blir befriad från vatten. Om man nu tänker sig, att från botten af detta fyra fots djupa dike vid sjelfva rågränsen en linie drages vågrätt eller med en obetydlig lutning under våglinien

öfver den nedanförliggande marken, finner man botten af det dike, som skall gifva fall åt det ofvanfrån kommande vattnet. Således kan den nedanförliggande markens egare icke af den ofvanför varande jordegaren tvingas att gräfvu fyra fot djupt på den nedre marken, utan blott så djupt, att vattnet rinner undan från den öfres mark, och den öfre jordegaren är icke skyldig att på den nedres mark deltaga i gräfvning på större djup, än som erfordras för vattnets fall. De komma således att bilda bolag för uppgrävande af en jordmassa, som i dess naturliga läge kan tänkas hafva haft formen af en kil, hvars spets träffar jordytan på den nedres område. Men genom utgrävande af denna kil tillskyndas den nedre jordegaren nytta af företaget, och han är derfor enligt lagen skyldig att i kostnaden taga del. I utgrävningen deraf skola nu jordegarna C och D deltaga i mån af den nytta de hafva af företaget, och det blir ingenjörens sak att räkna ut, huru stor nytta den ene och den andre har deraf. Hvad nu beträffar den öfre jordegaren, så uppstår den frågan: är det hela hans jordområde ända upp, som af företaget har nytta, är det blott C, eller icke äfven A och B, hvilka hafva nytta af dikningen? Man är till en början och vid en flyktig tanke på saken benägen att tro, att all ofvanför liggande jord skulle hafva nytta af dikningen; men detta är ingalunda lagens mening. Ty enligt lagen skall den nytta, som anses genom dikningen nppkomma, bestå blott deri, att vatten afledes, hvilket eljest icke skulle rinna undan. Det är klart, att, om C:s jordområde har en utsträckning af t. ex. en half mil, det ganska ofta skall inträffa, att den längst upp belägna delen af detta område hålles fri från vatten äfven utan det nu ifrågavarande diket. Det är således icke den ofvanför liggande marken i sin helhet, utan allenast de nedre delarne, som hafva nytta af dikningen.

För att nu finna den punkt eller rättare den gräns å den öfre jorden, till hvilken nyttan af dikningen får anses sträcka sig, skall man gå till väga på följande sätt. Man tänker sig en punkt 4 fot öfver jordytan i gränsen mot den nedanförliggande jorden, och från denna punkt en linie dragen horisontelt upp mot den öfre jorden. Der denna linie träffar jordytan, der träffar den också gränsen af det område, för hvilket den öfre jorden anses hafva nytta af dikningen. Här af blir en följd, att, när lutningen är mycket stor, blir området, som får nytta af dikningen, så mycket mindre. Om man t. ex. tänker sig, att lutningen är lika med den, som vid jernvägar är den högsta tillåtna, eller 1 fot på hundra, så är det klart, att gränsen för den jord, som genom diket torrläggas till 4 fots djup, anträffas uppe på C:s jord på ett afstånd af 400 fot från hans nedre rälinie. Om jorden sålunda icke har större lutning än den obetydliga, som är tillåten vid jernvägar, blir ju det område, för hvilket den öfre jorden deltagar i dikningen å den nedanförliggandes område, icke mera än 400 fot bredt, räknadt från den nedre rågången.

Enligt det Kongl. förslaget är det meningen, att såväl den öfre jordegaren skall kunna fordra, att den nedre åläggas deltaga i utdikning af den omtalade kilen, som den nedre skall hafva rättighet att påyrka den öfres deltagande i afseende å utgrävningen af samma kil,

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

så att båda två hafva vitsord emot hvarandra. Härei skiljer sig det nya förslaget från den gamla lagen, ty, såsom nyss nämdes, kunde, enligt gamla lagen, endast den öfre jordegaren yrka den nedanför liggandes deltagande i den dikning, den förre ville företaga å den nedres mark. Men, som sagdt, efter det Kongl. förslaget har äfven den nedre, som vill gräfva dike å sin mark, hvilket blir till nytta för den öfre marken, rättighet att påyrka den senares deltagande deri. Nu har man anmärkt, att denna nya princip kan blifva vådlig för den ofvanför liggande jordegaren; och för att visa detta har man framhållit exempel, som likväl afser ett speciellt och mycket sällsynt fall, nemligen att jorden ligger å långa sträckor helt och hållet i våglinien. Men detta torde väl sällan inträffa, ty äfven på de största slättmarker finnes väl i allmänhet någon sluttning och för hvarje sluttande plan något vattendrag, dit affall kan erhållas. Detta är förhållandet till och med i vår största slättbygd, Skåne, hvilket landskap jag på flere håll genomrest. Det torde ej vara många ställen, der man icke snart nog träffar på ett vattendrag, dit lämpligt fall erhålles, så att det område, som kan tvingas in i dikningsföretaget, icke i allmänhet blir så stort som man föreställer sig.

Efter detta försök till redogörelse huru förslaget skall förstås, hvad som menas med »nytta» och hvad som utgör det i lagen bestämda omfånget af den jord, som skall i dikningskostnaden deltaga, ber jag att få yttra några ord om den meningsskiljaktighet, som blifvit uttalad af Revisionssekreteraren Annerstedt och inom Lag-Utskottet omfattad af Herr Ribbing. Denna mening står närmare den gamla lagen. Herr Annerstedt vill nemligen icke tvinga jordegare ofvanför eller på sidan att deltaga i dikningen, utan endast den nedanför mötande, genom hvars område diket framdrages. Detta förslag innefattar i alla fall en väsentlig förbättring af den gamla lagen, blir lättare att tillämpa och är fullständigare än densamma, så att jag för min del gerna skulle gå in på detsamma, särskildt därför att det på samma gång är enkelt och klart samt icke företer de svårigheter, hvilka i vissa fall synas möta vid tillämpningen af det Kongl. förslaget. Emellertid vill jag, som icke är jordbrukare utan endast såsom jurist studerat frågan, icke bestämdt afgöra, till hvilkendera meningen jag skall sluta mig, förrän jag hört herrar jordbrukare yttra sig angående hvilket förslag, antingen Kongl. Maj:ts proposition eller Herr Ribbings reservation, ur jordbrukets synpunkt må vara det lämpligaste. I fall jordbrukarne tro, att det skulle innebära någon våda att antaga den Kongl. propositionen, därför att enligt densamma den ofvanför liggande jordegaren kan tvingas att deltaga i dikning på nedanför belägen mark, så synes mig icke något annat att göra än att sluta sig till Herr Ribbings reservation. Båda lagförslagen synas mig ur juridisk synpunkt antagliga.

Deremot vill jag på det bestämdaste motsätta mig Lag-Utskottets ändringsförslag. Jag har dermed icke velat säga, att den tanke, som dunkelt finnes uttryckt i Utskottets förslag och som möjligen derur kan härledas, ej kan hafva mycket för sig. Det synes mig tvertom som om den tanke, som ligger bakom Utskottets förslag, skulle vara

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

en konsekvent utveckling af den idé, att man bör söka att genom lagstiftningen befrämja storartade och systematiskt anordnade dikningsföretag. Ville man på det sättet komma ett ofantligt steg framåt, skulle man lagstifta i den riktning, hvori Lag-Utskottets förslag går. Men jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på de vådor, för hvilka man i så fall skulle råka ut. Bland annat skulle den tvångsrätt, som redan förefinnes i den nuvarande lagen och äfven ligger i den Kongl. propositionen, ytterligare utsträckas. Det är naturligt, att tvångsrätten skulle blifva ännu mera utsträckt, om saken ordnas på sätt Utskottet föreställt sig. Utskottet har nemligen, såvidt jag kan förstå, tänkt sig att, när en utdikning skall företagas, ett förslag till utdikning af en mycket stor trakt, omfattande kanske flera socknar, uppgöres allt efter traktens belägenhet och tillgång till affall. Antag att området består af tvenne socknar och att landtbruksingenjören uppgjort dikningsförslaget, omfattande ej blott afloppsskanaler, utan äfven sidodiken, med deras förgreningar, så skulle nu meningen vara, att de båda socknarne bilda ett bolag för verkställande af "hela dikesanläggningen" och att kostnaden fördelas på jordegarna i mån af den nytta, som genom företaget beredes hvars och ens jord. Vill man åstadkomma en lag, som befördrar en utveckling i denna riktning, får man göra för sig mera klart hvad som för sådant ändamål erfordras, än Lag-Utskottet gjort. Det blir naturligtvis nödvändigt att i lagen införa bestämmelser, huru dylika stora dikningslag skulle till omfånget bestämmas. Det borde i lagen finnas särskilda stadganden, hurudan proceduren skulle vara vid bestämmandet af området. Att riktigt bestämma dikningsområdet synes mig nemligen i sådant fall vara af lika stor vikt, som det vid laga skifte måste vara att bestämma, huru stort skifteslagets omfång skall blifva, hvilken jord skall i skiftet ingå. Nu veta vi alla, att frågan härom är en kardinalfråga vid laga skifte, och att, innan densamma blifvit afgjord, ingenting annat får i afseende å skiftet åtgöras. På samma sätt anser jag, att, ifall ett sådant storartadt dikningslag skulle bildas, i första hand dikningslagets omfång måste bestämmas, — hvilket skulle ske genom en särskild procedur inför domstolen, — innan man finge vidtaga någon annan åtgärd i saken. Dessutom skulle det, ifall man vill bilda sådana dikningslag, kunna ifrågasättas, huruvida icke det vore skäl att bestämma en viss majoritet af jordegarna inom dikningslaget, för att den meningen, att företaget skall ske, skulle blifva gällande; ty man kan omöjligen tänka sig en lag, som stadgade, att *en* jordegare skulle kunna tvinga jordegarna i två eller tre hela socknar att inlåta sig i ett sådant företag. Allt detta är emellertid konsekvenser af Utskottets förslag, hvilka Utskottet icke tänkt sig.

Man har inom Första Kammaren, såvidt jag af tidningsreferat i frågan kunnat inhemta, mot Lag-Utskottets förslag anmärkt, att det väsentliga felet hos förslaget låge deri, att nedanför varande jordägare skulle kunna få deltaga i dikningen af en ofvanför hans egor liggande mark, hvilket enligt Kongl. Maj:ts förslag icke kunde ske. Denna invändning synes mig dock vara mindre väsentlig, ty vill man bilda ett stort dikningslag, deri alla deltaga i "hela dikesanläggning-

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

gen" i mån af nyttan, blir det icke så farligt för den nedanför lig-
gande jordegaren att deltaga i dikningen af marken ofvanför, då ju
egaren af sistnämnde mark får i sin mån deltaga i dikningen på den
nedanför belägna jorden. Det hela skulle då betraktas såsom en sam-
fällighet, och alla deltaga i allt. Jag finner icke, att sjelfva grund-
tanken för Utskottets förslag är alldeles oantaglig, men jag är öfver-
tygad derom, att, om man vill hafva en lag om sådane storartade
dikningsföretag, den icke kan skrivas på annat sätt, än att man först
gör ett särskildt kapitel om vanlig dikning, det vill säga sådan dik-
ning, som är nyttig och nödvändig för de mindre jordegarne i all-
mänhet, hvilket kapitel skulle kunna blifva ungefär sådant, som Herr
Annerstedt föreslagit detsamma, och derefter formulerar ett andra ka-
pitel med stadganden om dikning af mera omfattande och systematisk
natur, hvilket senare kapitel, om det skulle utarbetas på ett fullstän-
digt sätt, skulle föranleda till ändringar och tillägg i processord-
ningen.

Om jag således nu lyckats ådagalägga, att man icke kan antaga
den princip, Lag-Utskottet omfattat, utan att man mycket noggrant
utvecklar densamma, torde Kammaren instämma med mig deri, att
Riksdagen under den återstående korta tiden före dess upplösning
icke skulle kunna medhinnna att utarbete en sådan lag. Men jag ser
icke något hinder för, att, om Kongl. Maj:ts förslag antages, man i
en framtid, om man finner sådant behöfligt, kan stifta en särskild lag
i den riktning, Lag-Utskottet tänkt sig.

Jag återkommer nu till den, enligt min tanke, väsentligaste skil-
naden emellan Kongl. Maj:ts och Lag-Utskottets förslag. Denna skil-
nad består deri, att det sednare förslaget icke begränsar det område,
som skulle omfatta den af Utskottet så kallade "hela dikesanlägg-
ningen". Det skulle bero på landbruksingenjörrens urskiljning att be-
stämma i den saken, om Utskottets förslag, sådant det nu är, anto-
ges. En agronom, som funne det angenämt att förorda en större
dikning, skulle i sådant fall göra dikningslagets omfång stort; han
kunde säga till tre eller fyra socknars jordegare, att de alla borde
förena sig om ett dikningsföretag, och om socknarnas invånare frå-
gade agronomen: huru långt sträcker sig området? så svarar han kan-
ske: det bestämmer jag. Jag tror icke, att detta är klokt; och skall
man derföre antaga den principen, får man hafva en lag, som tydli-
gare utstakar gränserna för dikningsområdet; Kongl. Maj:ts förslag be-
stämmer deremot noggrant gränserna för dikningsföretaget. Diket
är icke mera än ett, eller det, som sökanden vill för sin jords torr-
läggning upptaga, och flera kunna icke i företaget intvingas än de,
hvilka af just det diket hafva nytta. Man vet matematiskt, hvilka
de äro, och en jordegare kan enligt samma förslag matematiskt noga
uträkna den nytta, han har af företaget, och för hvilken han är skyl-
dig att deri deltaga. Härutinnan eger således Kongl. Maj:ts förslag
ett stort företräde framför Utskottets, och vid jemförelse mellan dem
båda tvekar jag icke att förorda det förra. Deremot har, såsom jag
förut sagt, hos mig förefunnits någon tvekan, huruvida man borde
antaga Kongl. Maj:ts förslag eller det af Herrar Ribbing och Anner-

stedt framlagda, och jag vill, såsom jag nyss nämnde, suspendera mitt omdöme härom, tills jag fått höra någon sakkunnig jordbrukare yttra sig i ena eller andra riktningen.

Anser man, att Kongl. Maj:ts förslag är vådligt för den öfre ligande jordegaren, kan man antaga Herr Ribbings reservation, men anser man, att förslaget i detta hänseende icke innebär någon våda, så tror jag, att det skulle vara klokt att genast bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Deremot kan jag icke finna, att en återremiss till Utskottet skulle kunna tjena till något. Förslaget har visserligen blifvit af Första Kammaren återremitteradt, men för min del kan jag icke inse, i hvad syfte återremissen skett. Man har derom talat hit och dit. Några talare yrkade på rätt för jordegare, som tvungits att deltaga i dikning, att få afsäga sig båtnaden och afstå irån den jord, som torr-lades. Jag kan dock icke tro, att detta skulle vara hufvudsyftet för återremissen hos alla dem, som röstat därför. För min del kan jag icke tveka att i fråga om afsägelserätten gifva Kongl. Maj:ts förslag företräde framför Lagberedningens. Enligt min tanke skulle den ifrågasatta rätten att afträda små jordlappar leda till mycket trassel i eganderättsförhållandena. Kongl. Maj:ts förslag är i detta fall, enligt min uppfattning, mycket bättre, och jordegaren är fullt tryggad genom tillägget i sista momentet af 2 §, der det heter: "dock att den, som icke fordrat dike, ej må vidkännas större bidrag än som svarar mot den nytta hans jord genom diket beredes." Här ligger ett korrektiv mot allt för dyra dikningsföretag. Ingen, som är tvingad att deltaga i en dikning, är skyldig att till kostnaden bidraga med större belopp än som motsvarar värdet af den jordförbättring, som genom företaget vinnes.

På grund af det anförda tager jag mig triheten yrka afslag å Utskottets förslag till lydelse af 2 § och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del, men förbehåller mig att få vidare yttra mig, om under diskussionen skulle befinnas, att herrar jordbrukare äro mera benägna för Herr Ribbings förslag.

Herr E. G. Boström: I likhet med den föregående talaren håller äfven jag före, att sjelfva förslagets kärna ligger i den nu föredragna 2 paragrafen. Lagberedningens och Kongl. Maj:ts förslag hafva der etablerat en ny princip, som skall, säges det, blifva lyckobringande för jordbruket och drifva upp detsamma till en förut icke anad höjd. Denna princip kan man i korthet angifva så, att en hvar är skyldig att deltaga i dikning, han må deraf få omedelbar eller endast medelbar nytta, och ehvad hans jord ligger nedanför, bredvid eller ofvanför den persons jord, som äskat dikningen. Denna princip är, såsom herrarne veta, alldeles ny. 1734 års lag känner den icke. De båda komitéer, som förut sysselsatt sig med vattenlagen, hafva icke föreslagit den. 1875 års riksdags Lag-Utskott, som framlade ett fullständigt, af Riksdagen gilladt förslag till dikningslag, föreslog icke heller denna princip. Slutligen — något som är det mest anmärkningsvärda — finnes icke principen antagen i något främmande land, och

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Förta.)

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

dock veta vi, att jordbruket i många, kanske de flesta länder står högre än hos oss. De hafva kommit derhän utan en princip sådan som den ifrågavarande. Hvarföre, kan man fråga, hafva icke andra länder antagit denna princip? Jo, derföre att den våldsamt ingriper i eganderätten och derföre att det visat sig, att jordbruket kan drivas till en stor höjd utan att angripa eganderätten, som ju utgör en af samhällets grundvalar. Lagberedningen sjelf erkänner också, att, teoretiskt taget, denna princip är oriktig, man säger, att det tillkommer en annan faktor, nemligen samhällets fordran på förkofran eller den så kallade allmänna nyttan. När man nu läser i motiveringen, att, ehuru visserligen mycket blifvit gjordt för landets afdikning, mycket dock ännu återstår att göra, så skulle man kunna draga den slutsatsen, att Lagberedningen ansett detta förhållande orsakas af de principer, som hittills varit i vår gällande lagstiftning erkände och antagne. Men så kan näppeligen vara förhållandet, ty ingen lär kunna förneka, att jordens afdikning och kultur under senare årtionden gått ofantligt mycket framåt, utan att känna något hinder af lagstiftningen. Orsaken hvarföre så mycket ännu återstår att göra i detta hänseende kommer af helt andra anledningar. Den bör nemligen först och främst sökas i landets stora utsträckning och dess glesa befolkning samt landets kuperade natur, som för- anleder bildande af så många vattensamlingar. En annan anledning dertill är vårt lands knappa kapitaltillgång och den omständighet att kapitalet hos oss finner så mycket fördelaktigare placering i andra yrken än jordbruket. I dessa omständigheter, men icke i de nu inom lagstiftningen gällande principer, har man att söka orsaken dertill, att ännu så mycket återstår att göra i fråga om vårt lands afdikning.

Jag tror således icke, att den nya principen betingats af de förhållanden, som hittills varit, men ej heller att den kommer att visa sig lyckobringande för jordbruket, och dertill dömer jag af ett par omständigheter. Som herrarne torde veta, finnas två slag af landbruk, det extensiva och det intensiva. Det intensiva jordbruket söker att på en ringare areal genom en rikligare tillgång på rörelsekapital och deraf betingad högre kultur frambringa hög afkastning, under det att det extensiva jordbruket har under plog en större areal än som står i förhållande till tillgängliga arbetskrafter och rörelsekapital. Det gifver derföre redan i och för sig ett sämre resultat och det blifver naturligtvis än sämre, då man erinrar sig, att kostnaden för skötseln i många fall endast är beroende af arealen, utan att afkastningens storlek derå inverkar. Om nu, på sätt detta förslag innehåller, en person, ehuru han dertill saknar krafter och förmåga, tvingas att deltaga i ett dikningsföretag och icke har rätt att emot afstående af mark säga ifrån sig detta, är det ju alldeles tydligt, att han med sina knappa tillgångar, än mera förminskade genom dikningskostnaden, så väl är urständsat att så som förut sköta den areal han hittills brukat, som ock att tillgodogöra sig den vunna jorden. Man kommer således, om denna lag antages, att utveckla det rent af förkastliga extensiva jordbruket.

En annan omständighet af icke ringa vikt är, att, då någon begär dikning, måste, enligt lagförslaget, alla som hafva del i det gemen-

samma vattenbäckenet, deltaga deri och följaktligen hela vattenbäckenet dikas ut. Företaget får till följd deraf alltid en stor utsträckning och då är det ju alldeles tydligt, att just denna stora utsträckning kommer i många fall att verka afskräckande i stället för att befrämja afdikningar.

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Det är visserligen en sanning att, då den som vill dika har vitsord, skall företaget ändå gå igenom, men jag vill påminna herrarne derom, att, om flertalet af grannar icke vill dika, utöfvar detta flertal ett visst moraliskt tryck på de öfrige, hvartill äfven kommer en annan omständighet, nemligen, att den, som vill dika, är skyldig att försträcka de för de förberedande undersökningarne nödiga kostnaderna först och främst af landbruksingeniör med biträde af gode män, och sedermera af häradshöfding med nämnd.

Den nya principen kommer således, efter mitt förmenande, icke att gagna jordbruket, men den kommer ej heller att gagna jordbrukarne, och detta synes mig först och främst framgå af den omständigheten, att man hädanefter vill i lagstiftningen införa ett diknings-tvång. Hittills hafva jordbrukarne själfva fått bestämma, hvad för dem är nyttigt och lämpligt, men hädanefter blifver den fria pröfningen borttagen, och vi få i stället en lag som säger, att dikning är under alla förhållanden fördelaktigt; derföre, diken bara!

Att den nya lagen, om den antages, äfven i andra hänseenden skall komma att verka menligt för jordbrukaren, vinner äfven ytterligare stöd af ett anförande, en framstående ledamot i Första Kammaren haft. och af hvilket anförande jag anhåller att få för Kammaren uppläsa ett stycke. Sedan talaren genongått hela förfarandet vid ordnandet af ett dikningsföretag, yttrar han: "På detta sätt kan en enda någorlunda bemedlad jordegare, utan att äfventyra mera än den för syneförrättningen nödiga kostnaden, hvilken han bör förskjuta, framtinga dyrbara dikningsföretag, som omfatta vidt från hvarandra skilda egor, till och med hela socknar, och lägga tyngsta bördan för utförandet på en mängd obemedlade eller fattige jordegare. Hans eget bidrag behöfver ingalunda öfverstiga någon annans, och vinsten af den dyrbara dikningen behöfver ingalunda öfverstiga kostnaden. En bemedlad person, som för sitt nöje mer än för inkomsten förvärfvar och brukar en liten egendom, kan utan saknad undvara några tusen kronor för att dermed köpa en motsvarande framtida förbättring af sin jord, men den obemedlade lägenhetsegare, hvars jord lemnar blott ett ringa bidrag till hans och hans familjs nödortfuga underhåll, den hemmansegare, som för att förvärfva sitt hemman nödgats skuldsätta sig och sin jord till det högsta möjliga belopp, kan ruineras genom att intvingas i ett sådant dikningsföretag. Den som saknar förmåga att anskaffa och bestrida de utgifter, hvilka hans tvungna deltagande i företaget påkalla, får se sin jord utmätt till betalning för densamma väntade förbättring genom dikningen, och får med förlust af så väl jorden som dess framtida förbättring befodra jordbrukets blomstring. Hvad är det annat än att uppoffra jordbrukaren för jordbrukets skull?"

Om jag har rätt deruti, att principen hvarken är betingad af förut varande förhållanden eller är till nytta för jordbruket och jord-

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

brukarne och slutligen är rättsvidrig, är det ju alldeles klart, att jag icke åt Kongl. Maj:ts förslag kan önska framgång och, då jag icke gör detta, kan jag ännu mindre biträda Lag-Utskottets förslag, hvilket jag anser vara ännu sämre. Enligt detta är nemligen en hvar tvungen att deltaga i hela dikningskostnaden efter sin jordareal utan hänsyn till om jorden varit lättare eller svårare att afdika; och följaktligen den, som till följd af sin jords bättre belägenhet för densamma erlagt ett högre pris, får deltaga i kostnaden till lika stor del som den, som till följd af sin jords sämre belägenhet erhållit densamma för ett vida lägre pris.

Det synes mig äfven som om Riksdagen icke nu borde vara så synnerligt benägen att antaga det af Kongl. Maj:ts framlagda förslaget, då Riksdagen för icke längre tid sedan än år 1875 antog ett förslag uti helt annan riktning, i synnerhet som man väl nu näppeligen läser kunna säga, att tiderna förändrats så betydligt, att man nu bör frångå de principer, Riksdagen för fyra år sedan ansåg vara fullt lämpliga.

Jag har såsom skäl för att Riksdagen nu borde antaga Kongl. Maj:ts föreliggande förslag hört sägas, att, då man nu så länge arbetat med att få en ny lag för dikning och annan vattenafledning, borde man, då ett sådant förslag nu erbjödes, äfven om det icke vore fullt godt, likväl antaga detsamma och sedermera deri vidtaga nödiga ändringar.

För min del tror jag dock, att saken är så pass vigtig, att man icke af några skenfagra skäl bör låta förmå sig att gå ifrån hvad man har, innan man fått något bättre i stället. Det låter visserligen lätt säga sig, att man sedermera skall vidtaga de ändringar i förslaget, som äro af nöden, men dem, som föra det talet, ber jag få erinra derom, att, om ock en detalj lätt nog kan ändras, det dock ej går så lätt att få sjelfva principen ändrad. Då läser det nog komma att heta, att man ej bör så snart ändra en princip, som så nyligen blifvit af Riksdagen godkänd, och på den grund afslår man nog också alla ändringsförslag, som möjligen komma att framställas. Det är naturligtvis mycket ledsamt, om ett lagförslag, hvarpå man nedlagt så mycket arbete, icke skulle blifva antaget, men å andra sidan har man väl icke heller just kunnat antaga, att lagberedningens arbete skulle lemna någon så särdeles god produkt, då deruti icke deltagit någon enda praktisk jordbrukare; man skulle ock derföre kunna, synes mig, såsom generel anmärkning vid förslaget säga, att det som deruti är nytt icke är lämpligt och att hvad som är lämpligt icke är nytt. Jag anhåller om afslag såväl å Kongl. Maj:ts som å Utskottets förslag.

Herr Widmark: Då jag i denna § gifver afgjordt företräde åt det förslag, som framlagts af Utskottet, anser jag mig böra för Kammarerna framlägga de skäl, som synts mig tala derför.

Jemföres det kungliga förslaget med de motiv, som af nya lagberedningen anförts rörande sjelfva principfrågan, hvilken just förekommer i

nu föreliggande §, så får man följande grunder, på hvilka förslaget skall vara bygd:

att vid sökandet af grunden för två eller flere jordegares *inbördes* skyldighet i fråga om dikning, som för någonderas jord erfordras, sjelfva naturförhållandena hänvisa på den *inbördes nyttan* såsom den rättvisaste och mest praktiska gradmätaren;

att, då marken öfverallt är genom mer eller mindre märkbara höjder fördelad i dalar, i hvilkas bäcken det vatten, af hvilket jorden är besvärad, nedrinner, hvarje sådan dal utgör en *naturlig samfällighet* förenad genom det gemensamma intresset att inom den på lämpligaste sätt anordna vattnets aflopp;

att *nyttan* är liktydig med möjligheten till jordens befriande från det vatten, af hvilket den är besvärad, och ligger i det högre värde, hvartill egarnes jord kan skattas till följd af den möjlighet till högre kultur, som genom vattenafloppets ordnande beredes;

att det endast är det *för alla jordegare* uti en sådan naturlig samfällighet, som nyss omnämnts, *lika nödvändiga* afloppsdiket, som skall utgöra föremål för gemensamt arbete;

att *dylikt afloppsdike* skall så upptagas, att yvattnet och det eljest i jorden öfverflödiga vattnet kan, vare sig från redan odlad eller odlingsbar mark, afledas till ett djup af 4 fot;

att *uppskattningsvärdet af den nytta*, hvarje delegare för sin jord erhåller genom att afloppsdiket möjliggör densammes förbättring, skall utgöra delningsgrunden för hvars och ens dikningsskyldighet; samt ändtligen

att hvars och ens dikningsskyldighet har den begränsning, som ligger deruti, att han icke uti det gemensamma arbetet skall nedlägga större arbetsprodukt, än som skall erfordras därför att hans egen jord kan intill 4 fots djup befrias från öfverflödigt vatten.

Det är på dessa allmänna grunder, hvilka synas mig ega full giltighet, som det nådiga förslaget skall vara bygd. Äro nu dessa grunder äfven fullt och helt tillämplade deri? Nej, ställer man nemligen 2 och 3 paragraferna i Kongl. Maj:ts förslag i samband med nya lagberedningens motiv för *dikningsarbetets fördelning*, hvilka motiv förekomma å 60 sidan af beredningens förslag till förordning angående torrläggning af jord, och vid tillämpningen måste man ju, för att kunna göra denna i lagstiftningens anda, taga hänsyn till de motiv, som ledt lagstiftarne vid uppgörandet af deras förslag, så finner man bland annat:

att ingen är skyldig deltaga i dikning, som göres å mark, som ligger ofvanför hans egen, samt

att, om ej det nödiga fallet erhålles vid rålinien, och diket, för att nå detta mål, måste dragas vidare in på nedanliggandes egor, till dess tillräckligt fall erhålles, så måste den ofvanliggande i detta arbete deltaga.

Hafva icke härigenom de allmänna grunderna för det gemensamma dikningsarbetet blifvit på ett betänkligt sätt rubbade? Har en nedanför liggande icke någon nytta af att ofvanliggande mark kan afdikas? Har icke delningsgrunden för hvar och en delegares delaktighet i det gemensamma dikningsarbetet, hvilken ju skulle vara upp-

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

skattningsvärdet af den nytta, som genom diket för hvar och en af dem beredes, blifvit frånträdd? Jo, för visso har den så. En ofvanliggande kommer derigenom icke allenast uti en motsatt ställning i afseende på dikningsskyldighet än den han enligt nu gällande lag har, och detta är ej mycket att säga om, men han kommer tillika under vissa förhållanden att häfta för en dikningsskyldighet, som varder icke allenast orättvis, utan äfven omöjlig att gå ut med. Till hvilka följer dikningsskyldighetens fördelning, så som lagberedningen tänkt sig den, kan leda i trakter, der markens höjdskillnader äro ringa, lutningsförhållandena små, visa de på Kammarens bord framlagda ritningar och beräkningar. Ja! dikningskostnaden för en ofvanliggande kan varda flerdubbel mot en nedanför liggandes, på samma gång som den verkliga nyttan, som beredes parterna genom afloppsdikets upptagande, till och med kan vara större för den senare.

Det är, vill det synas mig, för att förekomma dylikt, för att bibehålla delningsgrunden för delaktigheten i ett dikningsföretag, hvilken med rätta bör vara *uppskattningsvärdet af hvar och en delegares nytta*, som Utskottets ändringsförslag tillkommit. Utskottet har såväl genom motiven till ändring, som ock i och med denna ändring bestämt, att afloppsdikets upptagande, hela dikesanläggningen skall vara en samfällighet, en delegarnes gemensamma skyldighet, skall vara ett helt, i hvilket alla, hvar och en i mån af den beräknade fördel, hans jord derigenom medelbart kan vinna, skola taga del, att blott detta, och icke tillika det inbördes läget de särskilde delegarnes jord emellan, skall utgöra grunden för delaktigheten i det gemensamma arbetet. På detta sätt kunna dikningskostnaderna utjemnas och rättvist fördelas; på detta sätt och endast på detta sätt, kunna nyttiga dikningar komma till verkställighet, på detta sätt kunna jordbrukare, som vilja bringa sin jord till högre kultur, deri lyckas och jordbruket utvecklas.

Den förste talaren yttrade, att, om Utskottets förslag bifölles, detta skulle hafva till följd en så ofantlig utsträckning af dikningsområde, att man knappt kunde föreställa sig vidden af den nya lagens tillämpning. Häremot får jag invända, att det just ligger uti sjelfva motiveringen till förslaget, att en begränsning skallega rum, och att denna begränsning skulle innefattas uti de naturliga samfälligheterna eller uti de dalar, som bildade sådana. Dylika smärre dalar förekomma öfver allt inom vårt land, och det är just dessa, som skulle utgöra föremål för dikningsföretagen.

För min del tror jag, att det vore skada, om icke Utskottets förslag antoges, och jag kan icke annat än yrka bifall till detsamma.

Herr Gasslander: Det synes påtagligt, då fråga är om en så stor lagförändring, som den förevarande, att Kammarens ledamöter i allmänhet fästast stort afseende vid de auktoriteter, som förslaget kan ega genom den föregående granskningen. I detta afseende vill jag erinra, att inom Lagberedningen förefunnits betydliga skiljaktigheter mellan en af dess ledamöter och pluraliteten. Vidare har vid förslagens granskning i Högsta Domstolen, der sju ledamöter voro närvarande, tre af dem afgjort yttrat sig mot Lagberedningens förslag

och de fyra andra gjort betydliga anmärkningar mot förslaget, ehuru de antagit detsamma i dess helhet. Af de trenne ledamöterna, som yttrat sig mot förslaget, hafva två bestämdt uttalat, "att förslaget i flere delar uppoftat det skydd åt eganderätten, som staten är pliktig gifva; att deri tillskapats tvångsrätter, som lägga ett obehöfligt band på den enskildes rätt att efter behag sköta sin egendom, samt att förslaget blifvit uppställt icke på allmångiltiga rättsgrunder, utan på subjektiva åsikter om lämpligaste sättet att främja en näring, hvars gynnande framför andra näringar man menat lända till allmän nytta." För min del tvekar jag icke att biträda denna särskilda mening, men anser det vara obehöfligt att uppehålla Kammarerna med att anföra de skäl, som för denna mening redan äro på ett mycket öfvertygande sätt framlagda. Ett vill jag dock lägga dertill. Hans Excellens Herr Statsministern har i sitt anförande inför Kongl. Maj:t sökt gendrifva dessa af de två medlemmarne af Högsta Domstolen uttalade åsikter på flera af Hans Excellens anförda skäl. Till dessa har han äfven lagt en af en medlem i Högsta Domstolen åberopad omständighet. Han säger nemligen, i fråga om att egare af ofvanliggande jord skall kunna tvingas att deltaga i dikningsföretag, som af egare till den nedanliggande jorden påyrkas, att detta åliggande endast skulle kunna betraktas såsom en anticipation af det åt egaren af den ofvanliggande jorden redan nu tillagda vitsordet att när som helst väcka fråga om gemensam dikning. För min del kan jag icke finna, att skyldigheten för egare till den nedanliggande jorden att deltaga i en dikning, som af egaren till den ofvanliggande jorden påyrkas, kan förvandlas till rättighet för den sednare att fordra den förres deltagande i en dikning, som den andre åstundar. Men äfven om man vill antaga, att en sådan förvandling kunde ega rum, är dock detta skäl icke tillräckligt för att bevisa giltigheten af det påstående, att jordegare, som har sin mark *bredvid* den, der dikningen skulle ske, skall kunna tvingas att deri deltaga, om det kan bevisas, att han får nytta af dikningen. Ty efter gällande lag finnes icke något dikesvitsord mot den, hvilken har sin mark vid sidan om den jord, hvars egare påyrkar dikning.

Emellertid är det klart att, då denna fråga hunnit så långt, måste man låta sin enskilda mening vika för hvad pluraliteten åstundar, och jag har derföre ansett mig böra ingå i någon granskning af förslagets särskilda detaljer. Dervid har först förekommit det egendomliga, att, sedan Riksdagen, såsom den andre talaren antydde, år 1875 antog en dikningslag, och denna kommit under Högsta Domstolens pröfning, de anmärkningar som der gjorts hufvudsakligen afsett, att förslaget var behäftadt med åtskilliga formella brister. Detta förslag var bygd på den grundsatsen, att endast och allenast nedanför liggande jordegare skulle kunna tvingas att deltaga i ett dikningsföretag, af hvilket han kunde hafva nytta. Grundsatsen i detta förslag inhämtas af § 1, som lyder sålunda: "Vill man för jords odling eller förbättring dike göra och möter annans jord, då må denna ej hindra vattnets aflopp. Kan det ej föras af utan dike och åsämjes dem ej, då skall dikningsskyldigheten fördelas efter thy en hvar af dikningen

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

nytta hemtar. Har den, som nedanför är, af diket mindre gagn än mot kostnad och intrång svarar, varde dikningsskyldigheten för honom i mån deraf jemkad eller ersättning honom lemnad af den eller dem, som i dikningen deltaga, allt efter hvad skäligt pröfvas.“ Detta förslag innehåller således ungefär detsamma som nu gällande lag, dock något fullständigare framställt.

För öfrigt måste jag upprigtigt bekänna, att jag har flitigt genomläst det Kongl. förslaget liksom äfven Utskottets förslag, och jag har efter bästa förmåga och med den erfarenhet i tolkning af författningar, som jag kan ega, sökt sätta mig in uti, huru detta förslag, om det upphöjdes till lag, i verkligheten skulle kunna komma att tillämpas. Jag har dervid något tänkt tillbaka på de dikningsmål, jag sjelf i domstolarne handlagt, och jag måste bekänna, att jag varit mycket tveksam om, huru denna lag skulle på de fall, om hvilka jag eger kännedom, kunna tillämpas. Nu är det klart, — och jag kan nästan tycka, att det hviskas omkring mig, — att det ju är mitt fel, att jag icke kan förstå och uppfatta, huru en lag skall tillämpas. Men i en fråga som denna torde det kunna dragas i tvifvelsmål, om det är lämpligt att antaga en lag, som redan vid dess granskning förekommer så svårfattlig. Jag skall taga mig friheten nämna ett exempel, så enkelt som möjligt.

Här står nu i paragrafen 2: “Finnes dike, som någon för sin jord upptaga vill, blifva till nytta jemväl för annans jord, och åsämjas de ej om dikningen; då hafve han vitsord, som dike äskat; och vare en hvar, som för sin jord af diket har nytta, skyldig att i mån deraf taga del i hela dikesanläggningen.“ Ser man nu på de processuella stadgandena, huru denna nytta skall beräknas, så finner man, att den skall uppskattas efter den genom dikesanläggningen beräknade jordförbättringen. Vederbörande skola nemligen uppskatta jordens värde före dikesanläggningen och jemföra detta med jordens påräknade värde efter företagets genomförande. Då nu det heter, att dikningskostnaden skall fördelas efter den nytta en hvar för sin jord af diket har, så följer deraf att i samma mån man har nytta af företaget, i samma mån skall man deltaga i bestridandet af de deraf föranledda kostnaderna. Då nu §:en vidare innehåller, att “ingen, som icke fordrat dike, må vidkännas större bidrag än som svarar mot den nytta hans jord genom diket beredes“, följer häraf, att lagstiftaren förutsatt, att ett dikningsföretag skulle kunna påyrkas af en person med skyldighet för en annan att deruti deltaga med det resultat att efter den bestämda fördelningsgrunden kostnaden för den sednare blir större än nyttan. Men då kan jag icke finna annat än att alldeles samma förhållande eger rum äfven för den förre. Detta är ett räkneproblem, som är ganska enkelt att lösa, ty skall kostnaden fördelas efter nyttan, och det kan inträffa, att kostnaden för *den ene* delegaren i diket ställer sig högre än nyttan han deraf har, så bör ju äfven kostnaden för den andre delegaren ställa sig högre än nyttan. Men att en lag skulle tillåta tvångsrätts utöfvande i fråga om ett företag, som så kan slå ut, synes mig icke vara fullt lämpligt. Jemför man föreliggande förslag med äldre lagförslag rörande samma ämne,

så finner man både i 1875 års förslag samt komiterades och Lagberedningens förslag, att vid denna bestämmelse alltid fogats tillägget: "allt eftersom skäligen pröfvas". Häruti ligger en latitud eller tänjbarhet, som det föreliggande förslaget icke har, enär enligt detta senare man har endast att på siffran taga reda på nyttan och kostnaden och derefter fördela en hvars betalningsskyldighet.

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

För öfrigt har jag äfven några principiella anmärkningar att framställa mot öfriga paragrafer i förslaget; och i det fallet ber jag endast att få nämna något om 11:te paragrafen, som handlar om vattenafledning. Såsom det torde vara herrarne noggsamt bekant, upp tog Lagberedningen frågorna om dikning och vattenafledning uti ett kapitel och hade föreskrifterna härom sammanförda. Detta har af flere ledamöter i Högsta Domstolen och af en ledamot i Lagberedningen ansetts icke lämpligt. Och Hans Excellens Herr Statsministern har också gått in på den meningen, att det icke är ändamålsenligt att alla föreskrifter, som gälla dikning, äfven skola tillämpas på vattenafledningar. Skilnaden emellan dessa företag har i motiven blifvit klart angifven så till vida, att den skulle bestämmas af markens olika beskaffenhet, så att vattenafledning skulle omfatta kärr, mosse eller annan dylik vattendränkt mark, hvars beskaffenhet kunde genom jordens afkastning utrönas. Detta anser jag fullkomligt riktigt, men jag tror icke, att denna grundsats vid redigeringen af förevarande paragraf är rätt tillämpad. Jag ber att med afseende härå få nämna, att denna paragrafs ordalydelse icke igenfinnes i något af de föregående förslagen, hvarken i Lagberedningens eller i den särskilda mening, som en ledamot af Lagberedningen uttryckt, icke heller i den mening, som minoriteten inom Högsta Domstolen uttalat. Här står: »Vill man för sin jords odling eller förbättring afleda vatten ur kärr, mosse eller annan dylik vattendränkt mark; då hafve den vitsord, som vattenafledningen äskar.» Af denna ordalydelse kan man icke inhemta, att den, som yrkar på vattenafledning, bör, för att ega vitsord, vara egare af den vattendränkta marken, utan det är nog om han eger jord, som genom kärrets, mossens eller den vattendränkta markens afdikning eller torrläggning skulle kunna förbättras. I den emot Lagberedningens förslag afgifna reservationen kommer man icke in på denna tvetydighet, emedan enligt ordalydelsen i reservantens förslag är uppenbart, att den som har jord, som han vill förbättra, icke har rätt att tvinga innehafvare af kärr, mosse eller annan dylik vattendränkt mark, i hvilken den förre icke eger del, att vara med om en vattenafledning.

Härjemte förefinnes i denna paragraf den bristfällighet i afseende på redigeringen, som icke återfinnes i något af de föregående förslagen, nemligen att här icke stadgas någon skyldighet för egare af nedanför liggande jord att tillsläppa mark för vattenafledningen. I afseende på dikning heter det, att den som ligger nedanför är skyldig att tillsläppa mark, men ett sådant stadgande förefinnes icke i fråga om vattenafledning. Derigenom måste man naturligtvis, om lagen kommer att tillämpas, råka i tvekan huruvida den nedanför liggande, som icke har nytta af vattenafledningen, kan vara tvungen att för sådant ändamål upplåta mark. I nu gällande lagstiftning finnes ett sådant stad-

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

gande i 1824 års författning, hvartill äfven 1841 års förordning hänvisar. Saknaden af ett sådant stadgande är af så mycket större betydelse, som, när man kommer till de processuella föreskrifterna, derstädes talas om, att vederbörande skola uppskatta lösen för jord, som åtgår till företaget. Om man betänker att enligt nu gällande lag den, som tvingas att upplåta mark för allmänt behof, är berättigad till ersättning för markens fulla värde och hälften derutöfver, och att denna grundsats äfven gäller vid utrifning af vattenverk, så synes det vara en betänkelig brist i förslaget, att det icke på nu förevarande fall upptagit ett liknande stadgande.

För öfrigt skall jag taga mig friheten tillägga, att de processuella former, som för behandlingen af dessa mål äro i detta lagförslag föreskrifna, hvad angår vattenafledningen, hufvudsakligen öfverensstämma med de nu gällande. Men det kan mycket sättas i fråga och här äfven blifvit satt i fråga, huruvida dessa föreskrifter äro fullt lämpliga. Då man närmare tänker på saken, torde det ligga mycket nära till hands att öfverrätt, som uteslutande består af jurister, icke kan vara fullt lämplig att bedöma frågan om nyttan af ett sådant företag som dikning och om den ersättning den ena parten skall lemna den andra. Derför har också den gamla lagkomitén och den gamla lagberedningen föreslagit en sådan ändring i dessa processuella former, att alla dylika frågor, då det gäller att bedöma nyttan af företaget och att uppskatta ersättning för skadan, skulle handläggas af en särskild nämnd, och att det vid nämndens beslut skulle bero, såvida beslutet för öfrigt tillkommit i laga ordning.

Nu vet man att vår rättegångsbalk ligger under utarbetande, och det har länge varit ett önskningsmål, att de föräldrade stadgarne härutinnan skulle förbättras. Vid sådant förhållande synes det knappast lämpligt att nu upplifva en lagstiftning i denna del, hvilken säkerligen icke kan blifva till fromma, i synnerhet som man i fråga om expropriation infört särskild nämnd. Jag tror också att alla vederbörande, både ersättningsgivare och ersättningsstagare, i allmänhet funnit sig mycket väl af att dessa frågor om ersättningens beräkning icke kunde fullföljas domstolarne igenom. Här föreligger alldeles samma förhållande som med expropriation. Här är det också en tvångsrätt, då den ene får yrka deltagande af den andre; och det är gifvet, att den, som i det fallet anser sig förnärad, han skall gå till det yttersta och draga sådana frågor, huruvida det kan vara större eller mindre nytta, under de särskilda domstolarnes pröfning; och det kan man lätt tänka sig, att dessa domstolar icke särdeles väl kunna utreda saken, då de icke hafva annat att tillgå än sjelfva handlingarne i målet.

Jag inser mycket väl att ett yrkande af återremiss till Lag-Utskottet, då det sker i syfte att vinna rättelse i de afseenden jag nu framhållit, skulle vara detsamma som ett förtäckt afslag, emedan Lag-Utskottet nu i riksdagens elfte timme icke skulle kunna hafva tillfälle att närmare öfverväga dessa erinringar och betänkligheter. Men jag tror, med afseende på angelägenheten att få en lagstiftning i detta fall, särdeles hvad dikning angår — hvad vattenafledning be-

träffar, är det, såsom jag nämnt, med undantag af några oegentligheter i redaktionen, hufvudsakligen detsamma, som nu gäller — att Riksdagens och Kammarrens åsigt bättre skulle uttryckas, om Kammarren icke bestämde sig för ett rent afslag, utan beslutade utlåtandets återremitterande till Utskottet, hvarom jag anhåller att hos Herr Talmannen få framställa yrkande, förbehållande mig att under fortsättningen af debatten, i fall den skulle komma att hålla sig vid detaljerna af de särskilda lagbestämmelserna, få framställa vidare anmärkningar och erinringar.

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Helander: Alla de, som afgifvit förslag till lydelse af denna 2:dra paragraf, hafva förutsatt, att diknesskyldigheten skulle göras beroende af den nytta, som hvar och en för sin jord af diket kunde få. Då jag icke kan annat än gilla detta, syntes det mig därför, som om ingenting skäligen borde vara emot Kongl. Maj:ts förslag att erinra. Först efter genomläsningen af hvad Utskottet yttrat uppstod hos mig ovisshet om huruvida med »nytta» enligt det Kongl. förslaget vore att förstå detsamma, som jag menade med detta ord. Jag rådfrågade då nya Lagberedningens motiv till förslaget; men kunde icke heller finna annat, än att Lagberedningen och jag äro ense om hvad som med *nytta* uti ifrågavarande fall borde förstås. Beträffande åter kostnadsfördelningen, hvarom Lagberedningen yttrar sig å sidan 60 i betänkandet, hvilken bör vara beroende af nyttan, är jag icke af samma tanke, som Lagberedningen. Den förste talaren har närmare redogjort för och förklarat denna, på samma gång som han uttalat sig mot Utskottets uppfattning af saken, dervid han funnit Utskottets förslag leda till storartade företag och tvångsrättens utsträckning, utan att någon begränsning till omfånget skulle för de dikningsskyldige uppkomma. Jag kan icke dela denna hans uppfattning af Utskottets förslag, hvilket jag ber att närmare få tydliggöra genom ett exempel, som tillika kunde förklara min åsigt om nyttan och om grunden för kostnadsfördelningen.

Skulle, exempelvis, en utmarkstrakt, större eller mindre, uti hvilken flere hemman eller personer äro delaktige, med bestämda gränser dem emellan, hafva blifvit uppodlad, men, det oaktadt, vara af vatten besvärad, så att man funnit nödigt tillkalla sakkunnig person för att behöflig aflopsgraf utstaka; så har denne att tillse ej allenast att aflopsgrafvens dimensioner och läge göras beroende af lokala förhållanden med hänseende till bottenlutning och afdikning till fyra fots djup så långt möjligt är, utan äfven att i görligaste måtto alla få lika fördel af grafven. Dernäst har han att bestämma omfånget af den mark, som af diket må anses hafva gagn, hvilket med tillhjälp af afvägningsinstrumentet sker dymedelst, att till detta område intages all mark, som ligger i jernhöjd med dikets öfre plan, med erforderligt tillägg för bottenlutningen. Derigenom vinnes upplysning om den areal, hvarmed hvarje instressent i företaget ingår, hvilken angifver nyttan, derest ej tillika å markens beskaffenhet måste fästas afseende. Så till vida är jag alltså ense med Utskottet, men jag anser dels att det icke kan vara nog att i lagen blott *nyttan*

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

angifves såsom hufvudgrund för delaktigheten, utan att man på samma gång lemnar någon förklaring, som undanrödjer all tvekan om hvad med *nyttan* förstås, på det att icke hvar och en må tolka lagen på sitt särskilda sätt, och dels finner jag det kursiverade tillägget enligt Utskottets förslag vara obehöfligt. Jag erkänner väl att detta tillägg vid första påseendet synes hafva skäl för sig, då man till ex. antager att å en ofvanliggandes egor uti grafvens längdrigtning finnes en fördjupning, höjd eller dylikt, som för den underliggande icke borde hafva något inflytande i afseende å afdikningen utaf hans egor. Men äfven flere ofvanliggande kunna hafva skäl att undandraga sig delaktighet i högre kostnad på grund af samma förhållande, och till och med den, uppå hvars mark det svårare hindret befinnes, kan mången gång icke sakna skäl att göra detsamma, enär grafvens läge gjorts beroende af den gemensamma fördelen i afseende å bättre fall, kortare vattenlopp och dylikt. Att en del egare skulle vidkännas högre andel i kostnaden derföre att afloppsgrafven dragits snedt, och derigenom längre öfver hans än öfver nedanliggande grannes mark, finner jag ingalunda vara billigt, enär det måste antagas att grafven fått sin riktning med hänseende till gemensamt bästa, på grund hvaraf jag ock anser att här en gemensam angelägenhet är i fråga, som gemensamt bör bekostas, äfven om derigenom något frångående af en gammal grundsats i afseende å dikningsskyldighet måste ifrågakomma.

Hvad afsägelserätten vidkommer, må jag erkänna att jag mycket tvekat, huruvida sådan borde ifrågakomma vid dikningsföretagen, enär begagnandet af denna rätt leder till uppkomsten af ganska små lägenheter eller egostycken, hvilka icke utan dryg kostnad kunna i ego-utbrytningsväg tilläggas deltagarne i företaget, hvarförutan, i händelse väg till dem ej redan finnes, sådan måste anbringas mot afräkning från den afskilda marken, då fråga kan vara, huruvida något af denna derefter återstår. Jag måste dock medgifva, att samma förhållande uppstår vid de större vattenafledningsföretagen; och då afsägelserätt vid dessa eger rum, torde förhållandet böra vara enahanda äfven vid de förra.

Af hvad jag nu anført framgår, att jag väl gillat hufvudsyftet i Utskottets förslag, men att, enligt min mening, detta förslag borde formuleras på ungefärligen följande sätt: "Finnes dike, som någon för sin jord upptaga vill, blifva till nytta jemväl för annans jord, och åsämjas de ej om dikningen, då hafve han vitsord, som dike äskar; och vare enhvar, som för sin jord af diket har nytta, skyldig att, efter jordens areal och beskaffenhet, i hela dikesanläggningen taga del, der han ej gör sådan afsägelse som i 76 § sägs."

Då ämnet, till följd af återremiss från Första Kammaren, i allt fall skall af Utskottet å nyo behandlas, anser jag mig böra påpeka, att äfven denna Kammare ville uti nyss anförda syfte besluta ärendets återförvisande till Utskottet.

Herr Wigardt: Då jag är fullt förvissad om att flertalet af Kammarens ledamöter redan stadgat sin öfvertygelse i denna fråga,

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

skall jag icke tillåta mig att upptaga Kammarrens tid med en detaljerad granskning af föreliggande förslag; ty, då de fleste af Kammarrens ledamöter äro jordbrukare, så hafva de naturligtvis redan långt före detta satt sig in i denna fråga. Skulle nu Kammarren afslå eller sönderrifva en fråga, på hvilken enskilda motionärer, Lagberedningen, Högsta Domstolen, regeringen och senast Lag-Utskottet nedlagt så mycket arbete, så vore sådant att beklaga, helst den jordbrukande befolkningen redan i många år fått vänta på denna lag, och en mängd odlingsföretag i afbidan derå fått stå tillbaka. Det är naturligt, att ett så vidt omfattande förslag icke skall i alla detaljer tillfredsställa alla Kammarrens ledamöter; dock böra vi vara ense derom, att vi behöfva denna lag och måste antaga densamma, om också förslaget, sådant det föreligger, i vissa paragrafer har stora fel — allt för att få slut på det nu rådande oeffterrättighetstillståndet. Om en eller annan paragraf behöfver rättas, så kan sådant ske i mån af behof. Skulle nu denna Kammarre fatta ett beslut, motstridigt det hvarom Medkammaren förenat sig, så är säkert att, åtminstone under många år, denna för jordbruket så viktiga lag kommer att undanskjutas.

Detta vore så mycket mer att beklaga, som inom vissa orter ännu återstå en mängd vattenafledningsföretag, en mängd mossar, mader och vattendränkt jord, som behöfva torrläggas, men hvilket icke kunnat ske i afbidan på ifrågavarande lags antagande.

Jag tager mig således friheten yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, ehuru jag förenar mig med dem som yrkat återremiss i den syftning, som Första Kammarn beslutat, allt på det att förslaget må vinna önskad framgång.

Herr Carl Ifvarsson: Att nu gällande lagstiftning angående vattenafledning och torrläggning af jord numera, under de förhållanden, som inträffat på senare tider beträffande vårt jordbruk, ej äro fullt lämpliga, derom torde knappast behöfva tvistas. Frågan har varit på tal så många gånger, att behofvet af en ny lagstiftning i ämnet borde kunna anses vara utredt långt före detta. Jag tror också att frågan derom är att anse såsom afgjord.

Frågan har i sin helhet blifvit på ett ganska uttömmande sätt behandlad; åtminstone två, om icke flera komitéer hafva varit tillsatta för att förbereda densamma. Vederbörande embetsmyndigheter och Högsta Domstolen hafva yttrat sig om densamma; Lagberedningen har vidare tagit frågan om hand, och derifrån har den kommit till Kongl. Maj:t samt från Kongl. Maj:t till Riksdagen; sedermera har frågan varit föremål för Lag-Utskottets behandling — och hvad är nu resultatet af allt detta? Den Kongl. propositionen synes i hufvudsak vara tillstyrkt af Lag-Utskottet, med ett par förändringar blott i de viktigaste paragraferna. Frågans lösning synes vara beroende på, hvilkendera af dessa båda förslag — Kongl. Maj:ts eller Lag-Utskottets — bör tillerkännas företrädet. Att uppskjuta frågan skulle vara illa gjordt.

För min del vill jag icke bidraga till att rifva sönder förslaget, så att någon ny dikningslag ej kan komma till stånd.

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Hvad beträffar skilnaden mellan det Kongl. förslaget och Utskottets förslag i 2:dra paragrafen, måste jag säga att jag gifver ett afgjordt företräde åt det förra. Utskottets förslag synes mig vara en ganska väsentlig försämring af den Kongl. propositionen. Jag vet ej rätt huru jag skall förstå detsamma, ty Utskottet säger att ingen bör deltaga med större andel i kostnaden än hvad som motsvarar den nytta, hans jord genom diket beredes, men tänker jag mig ett fall, der kostnaden gått till mer än hvar och en i företaget intresserad jordegare haft nytta till, så förstår jag ej på hvad sätt den återstående kostnaden skall betäckas. Ingen skall betala för mer än hvartill han haft nytta, och man kan tänka sig fall, då kostnaden gått till mer än det sammanräknade belopp, hvartill hvar och en delegares nytta af företaget uppskattas. Det skulle således något återstå, som ingen behöfde betala.

Det ser således ut, som om Utskottets förslag vid tillämpningen skulle leda till stora svårigheter. Men jag vill lemna detta å sido och se till, hvad meningen egentligen kan vara med det förslag, Utskottet sålunda framlagt. Af sjelfva lagtexten kan man svårligen se det, emedan den är mycket otydlig; men af motiven kan man se det meningen är den, att den nedanför liggande jordens egare skulle kunna åläggas att deltaga i kostnaden för den ofvanför liggande jordens utdikning. Jag förstår ej på hvad rättsgrund detta förslag skulle kunna hvila. Det förefaller åtminstone mig omöjligt, att den nedanför liggande kan hafva nytta af den dikning, som sker ofvanför. Visserligen säges att vattnet derigenom kan bättre regleras, men det blir ej till den nedanför liggande jordens fördel, snarare tvärtom. Ty om vattnet öfersvämmar ett stort fält, så kommer det ej så våldsamt uti diket nedanför, som det gör i händelse det redan förut är samladt i ett dike ofvanför. I min tanke är förhållandet således ofta raka motsatsen till hvad Lag-Utskottet antagit. Detta enda egentliga skäl, Utskottet anfört för sitt förslag, är alltså icke hållbart.

Hvad deremot angår Kongl. Maj:ts proposition, tror jag att den hvilat på fullt rigtiga grundsatser. Deri bestämmes, att en hvar, i den mån han för sin jord af dikningen har nytta, skall bidraga till kostnaden, men ingen derutöfver betungas; och att, då det blir fråga om ofvanför liggande, dennes deltagande i företaget ej kan fordras längre ner, än att han får aflopp för vattnet, synes deraf vara en gifven följd. Hans skyldighet att deltaga i kostnaden skulle enligt det Kongl. förslaget ej sträcka sig längre än till dess nyttan upphör, och således blefve den ofvanför liggande ej så betungad, som han skulle blifva enligt Utskottets förslag.

I fråga åter om dikningen af nedanför belägen jord bestämmer det Kongl. förslaget, att egaren af den ofvanför belägna jorden i någon mån skall dela kostnaden med egaren af den mark, der dikningen vidtages, när båda hafva nytta af företaget. Man kan tänka sig fall, då dikningar hufvudsakligen ske till nytta för den ofvanliggande. Den som ligger längst ner t. ex. har ett skifte, hvilket knappast behöfver någon dikning, men tvingas att deltaga i dikningsföretaget, derför att den ofvanliggande måste beredas aflopp för vattnet. Det

är i så fall billigt, att den ofvanliggande deltager i kostnaden i mån af den nytta, som genom dikningen tillskyndas hans mark. Jag för min del anser således att den grundval, på hvilken den föreliggande paragrafen af Kongl. Maj:ts proposition hvilar, är fullkomligt riktig.

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Hvad man nu har anmärkt angående rättighet för dem, som vilja afsäga sig deltagandet i dikningsföretag, så medgifver jag å ena sidan att i det afseendet en förändring i regeringens förslag möjligen kunde vara berättigad; men å andra sidan tror jag att ett sådant stadgande om afsägelse rätt i de flesta fall skulle visa sig vara opraktiskt. Antag att endast småbitar skulle komma att afsöndras för att betäcka kostnaden. Hvad männe fördelen skulle blifva att få dem afskilda från den öfriga jorden? Möjligen kunde på dylika afsöndringar uppföras enstaka backstugor, men jag tror att egaren till den egendomen, från hvilken sådan afsöndring egt rum, ej skulle finna sig särdeles belåten dermed. I praktiskt afseende synes det mig äfven af andra skäl snarare till skada än gagn, om ett sådant medgifvande införes i lagen.

Jag lemnar emellertid detta och återkommer till Utskottets förslag med anledning af hvad jag hört några talare yttra till förmån för detsamma.

Jag kan nog förstå, att de, som äro vana vid att handhafva dylika förrättningar, skola anse att, enligt Utskottets förslag, det är lättare att verkställa dem, än om den Kongl. propositionen antages. De hafva rätt deri, att man kan antaga att, enligt den Kongl. propositionen, man behöfver fördela dikningen särskildt för hvarje egare, ty hvart fall kan vara så beskaffadt, att ett sådant behof förefinnes. Om man deremot har en samfällighet, är det lättare att uträkna hvars och ens skyldighet att deltaga i kostnaden. Jag frågar likväl om det vore rätt att endast för lättnad vid uträkningen tillämpa en sådan teori, då all rimlig rättsgrund saknas för densamma. Jag kan icke finna det.

Jag hemställer emellertid om afslag på Utskottets förslag i denna § och om bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag tror att det är det bästa, man vid närvarande förhållanden kan göra.

I detta yttrande instämde Herrar *O. B. Olsson, C. A. Larsson, Åke Andersson* och *J. G. Jansson*.

Grefve Sparre: Det föreliggande lagförslaget, hvars omsorgsfulla utarbetande och stora förtjenster i flera afseenden jag är den förste att erkänna, är för hela landets jordbrukande befolkning af så synnerlig vigt, att Riksdagen icke kan utan en särdeles omtänksamhet och en noggrann granskning lemna sitt bifall till detsamma. Afledningen af vatten från egorna har för hvar och en jordbrukare en så bestämmd inverkan på hans näringsförhållanden, att en sådan varsamhet ovilkorligen är nödig. Vid sådana förhållanden är det en ledsam omständighet, att icke mindre än tre särskilda principer här sökt göra sig gällande. Den ena — den som står närmast de nuvarande förhållandena — är den, som framstälts af en ledamot inom Lagbered-

Angående
Lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

ningen och blifvit biträdd af tre ledamöter i Högsta Domstolen, af en ledamot af Konungens Statsråd och nu af fyra reservanter inom Lag-Utskottet, och hvilken princip går derpå ut, att jag endast är skyldig deltaga i dikning, så vida diket går genom mina egor. Denna grundsats står, såsom jag redan nämnt, vår nu gällande lag närmast, och redan den omständigheten gör mig särdeles böjd för att stanna vid den. Jag är i allmänhet mycket konservativ, då det gäller införandet af nya lagar, och detta i synnerhet i fråga om en lag sådan som den närvarande, som intresserar alla, och som litet hvar måste ganska snart hafva kännning af.

Vår nu gällande lag, mine herrar, till namnet 150 år gammal, är i sjelfva verket ännu äldre, enär 1734 års lag endast var en stadfästelse af sedvänjor, som länge gält i landet, och det är just den omständigheten, att i lagen ingick så litet nytt, som gjort att denna lag förstods af alla, älskades af alla och har bibehållit sig i 150 år. Genom flera hundra års häfd har, på sätt en reservant yttrat, den bestående positiva lagen till viss grad i folkets medvetande småningom öfvergått till likbetydenhet med hvad som i sig är rätt, och man har ganska svårt att öfvertyga befolkningen om rättvisan af de nya principer, man vill införa, då den blifvit uppförd och hela sin lefnad invand i de gamla. Men dertill kommer, att man icke strax kan sätta sig in i den nya lagens anda, mening och rätta tolkning, och att det således alltid efter införandet af en ny lag blifver en tid, då man icke rätt fattar den, och således icke heller vet hvad som är rätt. I hvad mån detta skall blifva fallet med ifrågavarande lag, torden I, mine herrar, kunna bedöma deraf, att Lag-Utskottet icke kunnat förstå, hvad meningen varit med den princip, hvarpå denna 2:dra § hvilar, nemligen att hvar och en skall taga del i dikningen i den mån han har nytta deraf, och det är just derför, att Utskottet icke förstätt dessa ord, som Utskottet har försökt göra en utläggning, som skulle närmare uttyda meningen. Det förefaller mig till och med, som om författarne af lagförslaget i sjelfva verket icke riktigt förstätt hvad de sjelfva menat. Om jag nemligen genomläser Lagberedningens förslag, heter det der på sidan 60 af motiven vid tal om dikningsarbetets fördelning: "Ur de här ofvan angifna allmänna grunderna låta ock de speciella reglerna för dikningsarbetets eller dikningskostnadens fördelning emellan flere intressenter med lätthet härleda sig. *Ingen är skyldig att deltaga i dikning, som göres å mark, som ligger ofvanför hans egen.*"

Här är således regeln absolut den, att ingen behöfver deltaga i dikning af mark, som ligger *ofvanför* hans egen. Men, såsom jag tyckte mig höra, utvecklade den förste talaren, och det fullt riktigt, hurusom af det nu föreliggande förslaget framgår, att en nedanför liggande kan vara skyldig att deltaga i dikning, som göres från mark, som ligger ofvanför hans egen, om hans jord deraf kan hafva någon nytta. Och då jag läser hvad som anföres å sidorna 20 och 21 af den underdåniga promemoria, som på Lagberedningens föranstaltande blifvit tryckt och öfverlemnad till Lag-Utskottet, kan jag icke förstå annat, än att Lagberedningen sjelf i denna promemoria afviktit från

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

de tankar, som uttalats å sidan 60 i motiven till förslaget, enär enligt promemorian man är skyldig deltaga i dikningskostnaden för mark, som ligger ofvanför ens egen, då man deraf har nytta. Om så är, att sjelfva författarne af lagen icke haft fullkomligt klart för sig hvad man menade med detta stadgande, och om Lag-Utskottet, som granskat denna lag och egnat densamma särskild uppmärksamhet, eftersom Utskottet åt denna tanke sökt gifva en annan form, om dessa auktoriteter icke kunnat blifva ense om hvad som bör förstås med ordet nytta, huru tro herrarne det då i framtiden skall taga sig ut med tolkningen af detta ord, när denna lag skall tillämpas af hundratala domstolar, vid alla förundersökningar, som kunna ifrågakomma, och af dessa gode män, som icke äro jurister. Jag hemställer, om herrarne kunna tro att det skall blifva möjligt för dem alla att begripa hvad, såsom mig synes, icke ens sjelfva Lagberedningen — författarne af lagen — haft klart för sig. Jag har åtminstone icke, ehuru jag med stor uppmärksamhet sökt sätta mig in deri, kunnat förstå det. Lag-Utskottet tyckes icke heller hafva förstått det, och det har derföre sökt gifva ett annat uttryck åt detsamma.

Denna omständighet, som i och för sig manar till betänksamhet vid lagförslagets antagande, föraleder mig att återkomma till den benägenhet, som jag förut erkänt mig ega, eller att vara konservativ i lagstiftningsväg. Min erfarenhet har lärt mig, att det för hvar och en är mycket lätt att finna olägenheter i det bestående. Ingenting under solen blir så fullkomligt, att man icke deri kan finna *en* olägenhet, och då en människa finner en sådan olägenhet, skriker hon ut den, bär fram den för andra och klagar deröfver, under det att de, som icke hafva någon olägenhet deraf, tiga och inlåta sig icke i några stridigheter. Det är derför som det ofta händer, att man yrkar förändringar och dertill framställer förslag, som stundom, innan de ännu hunnit tillräckligt prövas, antagas, men hvilka förslag likväl icke hålla profvet, när de sättas under erfarenhetens pröfning. Det är under sådana förhållanden bättre att hålla sig vid de gamla grundsatser, som man redan eger och hvilka folket är vant att tillämpa, samt, om man nödvändigt skall reformera, göra det så, att de nya grundsatserna blifva så litet som möjligt afvikande från de gällande, än att kasta sig in på nya principer, som man ännu icke försökt och som i sjelfva verket grunda sig på så obestämda och sväfvande uttryck, som detta ordet *nyttan*, hvilket ord icke ens de, som hafva författat, ännu mindre de som granskat förslaget, kunnat uttyda. Jag tror således att det under alla förhållanden är klokast att, om man vill reformera vår nu gällande lagstiftning i ämnet, icke gå längre än till det af mig förut omnämnda *första* alternativet, eller det förslag till lag, som blifvit af en ledamot i Lagberedningen förordadt, af trenne ledamöter af Högsta Domstolen och en ledamot af Statsrådet understödt och slutligen af 4 ledamöter af Lag-Utskottet biträdt, hvilket förslag också, på sätt en talare redan nämnt, öfverensstämmer med det beslut, som fattades af 1875 års Riksdag, der samma grundsats är bibehållen. Då är också lagen lättare att förstå, derföre att den något så när ansluter sig till de närvarande förhållandena.

*Användande
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Sedan jag nu nämnt detta, ber jag att få för Kammaren framställa mina betänkligheter i fråga om antagandet af det förslag, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition och som är vidare utveckladt af Lag-Utskottets majoritet. Det är efter min uppfattning mycket svårt att säga, huruvida och i hvad mån den ofvanför liggande marken har nytta af ett dikningsföretag. Det finnes visserligen en förklaring, som den förste talaren angaf, det vill säga att då en ofvanför belägen jordegare behöfver gräfva in på grannens nedanför belägna mark för att genom upptagande af dike få sin mark torrlagd till 4 fots djup, så sträcker sig hans skyldighet att i dikningen deltaga eller den nytta han af dikningen kan hafva så långt, som hans genom afdikningen torrlagda mark. Men detta står ej rätt tillsammans med Lagberedningens ofvan citerade ord: "Ingen är skyldig att deltaga i dikning som göres å mark, som ligger ofvanför hans egen" åtminstone i den betydelse man vanligen gifver ordet "ofvanför". Härtill kommer att det kan finnas åtskilliga andra omständigheter, som göra att en jordegare alls icke vill deltaga i ett sådant dikningsföretag. Som herrarne veta, finnas växter, till exempel det gräs som kallas ängskaffe (*Alopecurus pratensis*), som älska vatten. Om jag nu eger en äng, som är bevattnad, och denna äng är beväxt med ängskaffe, vill jag icke för någon del att denna äng skall dikas och växten sålunda utrotas. Men då kommer en nedanför liggande marks egare och kan tvinga mig att vara med om ett arbete, som jag anser bestämdt skada min egen mark. Precis detsamma kan hända, om jag på mina egor har en hagmark, som jag önskar behålla, emedan jag vill hafva kreaturen i bete på nära håll och således behöfver hafva denna hagmark bevattnad; äfven då skulle en nedanför boende kunna tvinga mig att bidra till torrläggande af denna hagmark.

Denna för mig dyrbara hagmark kunde mig beröfvas, och jag skulle till och med af andra kunna tvingas att deltaga i ett dikningsarbete, som vore till skada för mina intressen. Af sådana skäl har vår hittills gällande lag icke heller tänkt på att ålägga egare af ofvanför liggande mark att deltaga i nedanför liggandes dikningsföretag. Jag har under min redan temligen långa lefnad iakttagit, att för sådana på gamla sedvänjor grundade lagar finnas ganska goda skäl, ehuru man icke alltid har dessa skäl till hands att dermed bemöta de ändringsförslag, som framställas. Det bestående har just i det bestående sina grundvalar, och att den nu gällande lagen egt bestånd i mer än 100 år är en grund, som ingalunda bör förkastas. Detta gäller i synnerhet sådana ekonomiska frågor, som den nu föreliggande. Denna sak behöfver jag icke längre utveckla, ty den är af en reservant inom Utskottet, enligt min tanke, med den styrka och med så oemotsägliga skäl framhållen, att jag icke kan underlåta att uttrycka min förvåning deröfver, att Utskottet icke ansett behöfligt att till vederläggning upptaga dessa skäl, ty i den frågan, nemligen om tvångsrättens utsträckning, har Utskottet alls icke yttrat sig. Man kunde dock vänta af ett Lag-Utskott, i synnerhet vid afvikande från hittills bestående principer och öfvergång till andra, samt särskildt då det nya i så väsentlig mån skiljer sig från det hittills gällande, att Ut-

skottet åtminstone sökte åstadkomma en utredning af de båda principerna, för att söka ådagalägga företrädet hos den nya framför den gamla. Man misstänker eljest, att Utskottet gått för hastigt till väga eller att det obetingadt trott på andras auktoritet.

Jag måste sålunda för min del förklara, att jag icke vill gå längre än Revisionssekreteraren Annerstedts ifrågavarande förslag, hvilket äfven förordats af åtskilliga reservanter inom Utskottet; men jag tillägger, att, *om* jag skulle gå längre, *om* jag skulle bekänna mig till den motsatta principen, eller den som ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition, skulle jag hysa mycken tvekan, om jag icke borde biträda Lag-Utskottet i dess försök att i någon mån tydliggöra, hvad som förstås med ordet "*nytt*". I det afseendet anser jag, att Utskottet åtminstone gjort ett *bemödande* att något närmare precisera detta uttryck. Det har törhända icke lyckats i den redaktion Utskottet använt, men det är dock alltid lofvärdt, att frågan bringas på tal, och att man söker göra det otydliga tydligt.

Derjemte måste jag tillägga, att, *om* denna nya princip angående den utsträckta nya tvångsrätten — jag kallar den så i motsats mot hvad jag förut förordat — blefve antagen, måste konsekvensen bjuda att, på sätt Lagberedningen har föreslagit, samma afsägelse rätt lemnas jordegaren i detta fall, som till exempel vid sjösänkingsföretag. Eller kan väl den åsigt försvaras, att jag såsom jordegare, ehuru jag icke blott icke vill deltaga i ett dikningsföretag utan jemväl deraf skulle tillskyndas bestämd skada, det oaktadt kan tvingas att deltaga i kostnaderna för detsamma, och att ingen utväg finnes att undgå dessa kostnader. Ty värr har jag från det län, jag tillhör, en lång erfarenhet af att så kallade vattenaflednings- eller sjösänkingsföretag, vid hvilka, enligt nu gällande lag, tvångsrätt eger rum, esomoftast icke varit väl grundade, utan i mer eller mindre mån misslyckats. Om sålunda å den mark, som skall afdikas, förundersökningen icke skett med tillräcklig omsorg, utan på djupet anträffas berg som måste sprängas, hvilket medför betydlig kostnad, så vore det mer än obilligt, om jag icke blott förlorade den förmån, jag egt deri att kunna använda jorden på det sätt, som för mig är fördelaktigast, utan äfven måste bidraga till kostnaderna för ett sådant företag, hvarigenom jag kan ruineras, samt att det icke i lagstiftningen gifves någon utväg att undgå sådant. Detta har icke heller Lagberedningen förbisett utan tillåtit, att en sådan afsägelse rätt i dessa fall får ega rum. Men denna afsägelse rätt är i det Kongl. förslaget utesluten. Om herrarne hade en så vidsträckt erfarenhet, som jag eger, af alla de klagomål, som uppstått med anledning af sådana sjösänkningar och af den bittra smärta, som med afseende på sådana blifvit af jordegarna uttalad, skulle herrarne icke tänka på att beröfva jordegarna denna rätt att afsäga sig delaktighet i ett dikningsföretag.

Det är nog sant, på sätt en föregående talare här anmärkt, att genom begagnande af afsägelse rätten någon gång skulle kunna hända, att en och annan jordegare finge på sin lott en mindre jordvidd, som låge illa till för hans öfriga egor, men detsamma inträffar ju redan nu vid sjösänkningar, och har dock aldrig ansetts utgöra

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

anledning att borttaga rättigheten för en jordegare att frisäga sig ifrån att i ett dylikt företag ingå och att i stället för sin andel i den ifrågavarande marken af öfriga delegare taga vederlag i den förbättrade jorden. Han har då fortfarande lika dispositionsrätt öfver denna jord, som hvarje annan delegare öfver sin. Men anspråket att icke kunna tvingas att deltaga i ett företag, som vida öfverstiger hans krafter, utan att kunna derifrån frisäga sig, synes mig så ovedersägligt, att jag icke kan förstå, huru man kan ifrågasätta att beröfva en jordegare denna rätt.

Detta angående dikningsfrågan. Angående sjösänkningar kunde jag hafva andra anmärkningar att göra, men denna fråga förekommer icke nu till afgörande, och det torde således vara för tidigt att nu tala derom. Hvad jag ytterligare vill anmärka vid förslaget gäller denna förundersökning, som skall göras och vid hvilken man fäster en så synnerlig vikt. Det kan väl också hända, att denna undersökning någon gång kan vara fördelaktig, men i de allra flesta fall tror jag, att denna i och för sig långa procedur kommer att, långt ifrån att påskynda företaget, blott gifva anledning till ytterligare tvister. Ty den, som icke vill vara med i ett dylikt företag, låter säkerligen icke vid en sådan förundersökning förmå sig till förlikning, utan har nog redan då klart för sig, huru han skall bete sig. Jag tror således icke att denna procedur blir särdeles gagnande; åtminstone är detta ganska ovisst.

Vid frågan således, om hvad för närvarande i detta afseende är att göra, hyser jag för min del mycken tvekan att nu, då vi, om allt går väl, icke hafva långt qvar på riksdagen, begära en återremiss. Jag befarar att Utskottet, som icke under den långa tid, det nu haft att behandla saken, lyckats på ett tillfredsställande sätt lösa densamma, icke heller skall efter de långvariga diskussioner, som nu pågå och förestå, hinna att, medan Riksdagen är samlad, inkomma med ett annat mera tillfredsställande förslag. Jag vill visserligen obetingadt erkänna, att denna fråga varit sedan länge, jag tror 15 eller 20 år tillbaka, och äfven ofta vid riksdagarne behandlad, och att den sålunda kunde anses mogen sin lösning; men vid sådant förhållande, mine herrar, är det ju också å andra sidan af temligen ringa vikt, om vi uppskjuta afgörandet ännu ett år. Derigenom få vi litet mera tid att tänka oss in i saken, i stället för att vi kanske nu deraf, att ett lagförslag är utarbetadt, låta förleda oss att antaga något, som vi icke hafva klart för oss hvad det innebär. Om i vår grundlag medgifves möjlighet att till en annan riksdag uppskjuta afgörandet af en fråga, skulle jag otvifvelaktigt anse detta vara det bästa, då under denna tid tillika jordbrukarne inom landet i allmänhet och hushållningssällskapen särskildt kunde få tillfälle att diskutera frågan. Jag tror att då skulle stämningen temligen allmänt yttra sig mot den ifrågasatta tvångstillämpningen. Men ehuruval en sådan möjlighet att till en annan riksdag uppskjuta afgörandet icke finnes, så finnes likväl den möjligheten att, om det nu framlagda förslaget afslås, antingen Kongl. Maj:t kan finna sig befogad att framlägga saken å nyo för nästa Riksdag, eller ock någon af oss kan bringa frå-

gan å bane vid samma riksdag. Frågan har då redan undergått den granskning hos Kongl. Maj:t och Högsta Domstolen, som bör föregå ett lagförslags framläggande för Riksdagen, och den kan då med mera framgång upptagas och tidigare på riksdagen diskuteras, så att en återremiss kan till något gagna. Jag tror att det är af mera vikt, att folket, om än något senare, får en verkligt god lag i detta hänseende, som det begriper och som tillfredsställer det, och hvilken tillika i någon mån ansluter sig till de närvarande förhållandena, än att vi nu votera en lag, om hvars rätta förstånd och nytta man icke är öfvertygad. Jag är alldeles förvissad om, att med det intresse man i hela landet hyser för denna fråga, skall, äfven fast vi sakna ett stadgande i vår grundlag, som medgifver frågans uppskjutande till nästa riksdag, frågan dock i allt fall, om den nu faller, då återkomma, och jag tror att den allmänna meningen i landet då haft bättre tillfälle att sätta sig in i saken och bedöma den. Jag instämmer således med den föregående talare, som under närvarande förhållanden yrkade afslag å förslaget i dess helhet.

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Anders Persson: De principer, som äro uttalade i föreliggande lagförslags nu föredragna punkt och dermed i sammanhang stående, gillar jag obetingadt. Det lider icke det ringaste tvivel, att den åsigten är riktig, att hvar och en bör deltaga i ett dikningsföretag i samma mån han af samma företag hemtar nytta, liksom också han har rätt att fordra, det dikningen så göres, att hans egen jord torrläggas till fyra fots djup. Jag gillar äfven principen om: att hans skyldighet att deltaga icke bör sträcka sig längre än till den punkt eller gräns, der han vunnit sitt ändamål d. v. s. icke vidare, än som skulle erfordras för torrläggning af hans egen jord till fyra fots djup. Men det har hos mig likasom hos Utskottets pluralitet uppstått mycken tvekan om, huru detta komme att utfalla vid tillämpningen. I Lagberedningens öfver ämnet afgifna förslag, sid. 58, heter det:

“Ur det nu anförda framgå såsom grundsatser i fråga om dikningsskyldigheten:

att vid dikningsföretag en hvar intressent eger rätt fordra att det dike, i hvars upptagande han måste deltaga, göres så, att hans egen jord kan torrläggas till fyra fots djup; men

att hans deltagande i företaget ej må till fromma för de andra intressenterne sträckas *utöfver* hvad som är nödigt för hans egen jords torrläggning till nämnda djup“. Häraf synes mig kunna dragas den slutsats, att skyldigheten ock kan under alla förhållanden utsträckas till denna punkt; och detta tror jag kunna leda till obillighet. Under vanliga förhållanden, då marken har ett sluttande läge -- och detta är väl också regeln eller torde åtminstone vara fallet på de allra flesta ställen — anser jag förslaget icke komma att leda till ringaste svårigheter vid tillämpningen och ej heller till orättvisor vid bestämmandet af ersättningen. Men tveksamheten har uppstått med afseende å de ställen, der marken nära nog icke har någon sluttning alls, utan ligger nästan alldeles i nivå; och om detta också hör till sällsyntheterna, förekommer det likväl här och der i vårt land. Jag

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

skulle kunna framdraga exempel från den trakt, derifrån jag är, att marken på en hel mils sträcka icke har större fall än 12 tum. På sådana ställen skulle en konsekvent tillämpning af de i Lagberedningens motiv uttalade åsikter — och jag vet verkligen icke huruvida man vid bestämmandet af värdet skulle kunna strängt hålla på dem, ty de skulle rent af leda till orimligheter — och säkert är, säger jag, att en tillämpning deraf skulle vid fördelningen af kostnaden göra det nära nog omöjligt för den ofvanför liggande att få sin jord torrlagd; ty fastän han finge deltaga i ett dikningsföretag å en sträcka af kanske en hel mil, skulle han likväl icke vinna sitt åsyftade ändamål, nemligen att få sin jord torrlagd till fyra fots djup. För öfrigt vore det väl en uppenbar orimlighet att tvinga honom deltaga i dikning å en sådan sträcka. Man kan icke säga annat än att han har nytta af hela dikningen, ty hans mark blir icke torrlagd förr än han når utloppet. Vid tillämpningen af lagen komme nog vederbörande syne män att taga hänsyn till sådana fall och se till, om man ej kunde underlåta att alldeles absolut hålla sig till de uttalade motiven för lagen. Tveksamheten har sålunda egentligen inskränkt sig till de fall, då tvist uppstår och saken drages inför domstol. Hvilken ledning skall den domare hafva att tillgå, som skall döma saken? Jo, han går till de motiv, som framhållits vid förslaget utarbetande, och om dessa motiv kunde leda till sådana resultat, som jag nyss nämnde, må ingen undra öfver att man är tveksam i att antaga en sådan lag, helst den tvångsrätt, som är afsedd att införas, står i fullkonlig strid mot hvad förhållandet är enligt den gamla lagen, i ty att det för närvarande är, för såvidt man afser åker, den ofvanför liggande markens egare, som utöfvar tvångsrätt mot den nedanför liggande, men förhållandet hädanefter skulle blifva alldeles omvänt. Nu hafva flere talare erkänt, att den tanke, som ligger uti Utskottets ändringsförslag, är riktig, och äfven jag vågar tro att så är, ehuru jag ingalunda vill förneka, att uttrycken måhända äro något oegentliga. Derest man utaf Herr Chefen för Justitiedepartementet eller också af den ärade talare, hvilken såsom ordförande i Lagberedningen sjelf varit med om utarbetandet af motiven för lagförslaget, finge ett uttalande, gående i den riktning, jag nyss antydt, eller att lagen komme att tillämpas mera med hänsyn till den verkliga nyttan än hvad motiven i Lagberedningens förslag gifva anledning att antaga, skulle jag för min del vara mycket böjd för bifall till Kongl. Maj:ts förslag och icke alls vidare hålla på Utskottets ändringsförslag; ty jag tror att såväl Utskottets förslag som det af Kongl. Maj:t framlagda gå i en och samma riktning. Emellertid ber jag att här få anmärka, att det aldrig varit min mening att, på sätt Utskottet föreslagit — och i förbigående sagdt har jag icke närvarit i Utskottet vid förslaget definitiva afgörande — den nedanför liggande jordegaren skulle kunna tvingas att deltaga i dikningsföretag å den ofvanför liggandes mark. Men om jag tänker mig ett sådant fall, der marken ligger nära i nivå, och en åtta eller tio eller huru många jordegare som helst, under förutsättning att lika mycket jord för hvar och en af dem genom dikningsföretaget blefve torrlagd, sålunda hade lika stor nytta af företaget,

tror jag att man bör taga billig hänsyn endast till den *nyttan*, en hvar af dem hemtat af företaget. Skulle åter förslaget leda derhän, då den ofvanför liggande markens egare påkallat dikningsföretaget, såsom i Första Kammaren anmärkts, att af exempelvis 6 delegare den ofvanför liggande skulle deltaga med öfver tvåhundra procent och den nedanför liggande med endast 16 $\frac{2}{3}$ procent af hela kostnaden, ehuru väl *nyttan* af dikningen för dem är i det allra närmaste lika, torde orimligheten af en sådan tillämpning vara uppenbar.

För tillfället skall jag icke yttra något vidare. Jag är, såsom jag förut nämnt, nöjd med hvilket förslag som helst, endast jag får höra ett uttalande i den riktning, jag nu antydt, af chefen för Justitiedepartementet eller Lagberedningens ordförande.

Herr Berg: Den andre talaren i ordningen har yrkat afslag på ifrågavarande förslag under uttryck, att — om jag uppfattade hans yttrande riktigt — förslaget skulle innefatta ett våldförande af de enskildes rätt och på sådan grund vara förkastligt. Hvad han dermed åsyftade skulle naturligtvis ligga deruti, att genom förslaget tvångsrätt gifvits den ene jordegaren mot den andre sålunda, att den senare mot sin vilja skulle kunna tvingas att ingå i ett företag, deri han eljest icke ville deltaga. Det torde dock härvid böra märkas, att hvarje särskild individs rättssfer betingas och begränsas af de öfriges, och att om den ene icke kan fullt tillgodonjuta sin förmenta rätt, utan att derigenom en annans rätt inskränkes, vissa begränsningar i de enskildes inbördes rättigheter äro nödiga, såvida de skola kunna bestå jemte hvarandra. Att lösa sådana rättskollisioner utgör en bland lagstiftningens uppgifter; och att så beskaffade kollisioner inträffa just i de fall, hvarom nu föreliggande förslag handlar, torde icke kunna bestridas.

Om två eller flere personer ega del i en vattendränkta mark, kan visserligen den ene säga: det är min rätt att få behålla min del i marken i detta vattendränkta skick; men den andre torde med lika rätt kunna säga: jag vill leda vattnet bort från den del af marken, som tillhör mig. Nu kunna naturligtvis icke båda få sin vilja fram; ty den ene kan ju icke från marken leda bort sitt vatten, utan att den andres följer med, och denne senare kan således icke få behålla sin mark vattendränkt, utan att vattnet på den öfriga marken också hålles kvar. Vid sådant förhållande måste antingen den ene delegaren förbjudas att mot de andres vilja leda bort vattnet, eller ock den, som vill afleda vattnet, dertill få vitsord mot de öfrige. Vid valet mellan dessa båda alternativ har man ansett naturligast, att den, hvilkens önskan och vilja, efter allmän uppfattning, finnes mest öfverensstämma med ett förnuftigt bruk af egendomen, bör hafva företräde, och häri ligger grunden till det medgifna dikesvitsordet.

Hvad jag sålunda nämnt om *delegare* i vattendränkta mark eger också i viss mån tillämpning på dem, som ega marker liggande ofvanför eller nedanför hvarandra. Egaren af den nedanför liggande marken kan nemligen ej få tillgodonjuta sin rättighet att icke behöfva underkasta sig något intrång af den ofvanför liggandes vatten, utan

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

att derigenom inskränkning sker i den rätt, den senare bör hafva att leda bort vattnet från sin jord, fastän detta ej kan ske utan att dike göres öfver den nedanför liggande marken; och af enahanda skäl, som nyss blifvit anförda, har man också derföre antagit, att dikningsrättighet bör den ofvanför liggande medgifvas.

Huru man i öfrigt bör tillvägagå vid reglerandet af dessa förhållanden, derom hafva emellertid i olika länders lagstiftningar olika åsikter gjort sig gällande. I åtskilliga utländska lagar har man nöjt sig med att helt enkelt säga: den, som vill dika och behöfver det, eger dertill rätt, men han får icke hjelp af någon annan. Han får väl leda sitt dike öfver den nedanför liggande marken, men han har ingen rätt att begära att egaren af denna mark i någon mån skall deltaga i dikeskostnaden. Enligt vår rätt har deremot, sedan äldre tider, förhållandet varit annorlunda. Hos oss har man ansett, att, då den ofvanför liggande hade redan odlad mark, d. v. s. åker eller äng, den nedanför liggande skulle, såvidt hans jord äfven vore odlad och han således äfven för sin del behöfde dike, vara skyldig att ensam dika undan för den öfre. Var deremot den nedanför liggande marken icke odlad utan utgjordes af annan byamark, hade egaren deraf visserligen skyldighet att låta den ofvanför liggande leda sitt dike genom hans mark, men att i hvarje särskildt fall skulle pröfvas, om och i hvad mån någon skyldighet att deltaga i kostnaden kunde honom åläggas. Enligt dessa den äldre lagens bestämmelser fans emellertid icke någon utväg öppen för den, som hade ouppodlad jord, kärr eller annan vattendränkta mark, som saknade aflopp, att kunna derifrån afleda vattnet, ty han hade icke rätt att leda detsamma öfver den nedanför liggande jorden, hvilken rätt, såsom nämnt är, tillkom endast egare af åker eller äng.

Med anledning häraf blef i 1824 års författning och vidare i 1841 års förordning den åsigt af lagstiftningen uttalad, att då i de fall, der icke Byggningsbalkens stadganden om dikning vore tillämpliga, någon ville urtappa vattendränkta mark, han skulle vara dertill berättigad, och att alla, som af företaget hade nytta, skulle i mån deraf deltaga i kostnaden, med rätt att, om de så funne nödigt, i stället få till den, som påyrkat företaget, afstå så stor del af jorden, som mot förbättringen svarade. När nu Lagberedningen fick sig uppdraget att i fråga om vattens afledande i allmänhet, sålunda både dikning och annan vattenafledning, utarbete ett lagförslag, ansåg den sig så mycket mindre kunna bygga detta på den i utländska lagar antagna enkla dikningsrätten, som sådant skulle hafva innefattat ett tillbakagående från hvad ej blott om de större företagen i de af mig nyss omförmälda författningar stadgades, utan äfven från hvad vår gamla lag rörande dikning innehöll. Lagberedningen hade sålunda, efter min uppfattning, icke annat att göra än att söka tillämpa de grunder, som redan funnes, på förhållandena i deras helhet. Och då det i sjelfva verket icke syntes låta sig göra att i fråga om rättigheter och skyldigheter i detta fall grunda någon principiell åtskilnad på den vattendränkta markens mer eller mindre dåliga skick, utan rättsförhållandet emellan de ofvanför och nedanför liggande borde vara ena-

handa, ehvad det vore en större eller mindre vattenmassa, som skulle afledas: så ansåg Lagberedningen samma grunder böra uppställas för dikning som för annan vattenafledning och sökte att på torrlägningsföretag i allmänhet, ehvad de vore större eller mindre, tillämpa de hufvudgrunder, som vore lagda i senast omnämnda förordningar af åren 1824 och 1841. I denna del ansåg man derföre böra stadgas, att den ofvanför liggande skulle hafva rätt att afleda vatten och att den nedanför liggande skulle hafva skyldighet att mottaga det, men inom Beredningen yppades olika meningar i fråga om huruvida det vid dikning blott skulle vara den, genom hvilkens mark diket komme att gå, som borde deltaga i företaget, eller om han icke skulle kunna fordra, att äfven andra, som lika med honom hade nytta af företaget, jemväl borde jemte honom deri deltaga. Såsom här redan förut blifvit upplyst, omfattades den förra meningen af en reservant i Beredningen, under det att pluraliteten deremot ansåg, att alla, som hade nytta af företaget, borde deri deltaga. Man föreställde sig till exempel att, om den nedanför liggande jorden utgjordes af 10 tunnland, hvilka hade den belägenhet, att de tillskyndades full nytta af ett dike, som framdroges derigenom, samt således, i händelse dessa tunnland egdes af en och samma person, han för hela denua jordareal skulle kunna tvingas att ingå i dikningsföretaget, någon giltig grund icke kunde åberopas hvarför, i händelse dessa tunnland vore delade mellan 10 delegare genom rågångar parallella med diket, endast den, som låge närmast diket, och således finge vidkännas olägenhet deraf, skulle vara skyldig att deltaga i kostnaden, men de andra, jemte det de befriades från olägenheten af diket, skulle, utan något deltagande i kostnaden, komma i åtnjutande af samma fördelar som de, hvilka deltog i företaget, under det deremot om råskilnaden icke gått parallellt med diket, utan i stället skurit det vertikalt, alla varit skyldiga att deltaga, enär diket då gått öfver allas mark. Den, som mot sin vilja ålades deltaga i ett dikningsföretag på den grund att han hade nytta deraf, syntes derföre å sin sida hafva den rättmätiga och billiga fordran, att, då nyttan icke tillkom honom ensam, utan hans granne hade deraf lika stor fördel, denne äfven på enahanda grund finge deltaga i dikningsbördan. På dessa skäl har Lagberedningen, beträffande *all* dikning, följt enahanda grunder, som redan äro gällande för de större afledningsföretagen, och sålunda ansett kostnaden böra fördelas på all den jord, som af dikningen tillskyndas bätnad. Men i full öfverensstämmelse med dessa grunder, ansåg Lagberedningen emellertid skyldigheten för jordegarna att deltaga i företaget ej böra göras ovillkorlig, utan vid dikning, lika väl som vid andra afledningar, befrielse derifrån kunna medgifvas mot afstående af så stor del af den förut vattensjuka marken, som mot förbättringen svarade. En sådan jordegarens afsägelserätt finner jag också fortfarande, på de skäl som i Lagberedningens motiv finnas uttalade, fullt principenlig; men då jag från många praktiske män hört anmärkningar deremot, och då Kongl. Maj:t funnit anledning att icke godkänna förslaget i denna del, utan ansett skilnad böra göras mellan dikningsföretag och andra vattenafledningar, så är det ju helt naturligt om jag, som ej sjelf i fråga

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Förts.)*

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

om jordbruk är det ringaste sakkunnig, icke vill sätta min principiella åsigt utöfver de personers omdöme, hvilka jag måste antaga vara mera praktiskt förfarne än jag.

Bland de af Lagberedningen uppställda principerna är, såsom förut blifvit antydt, äfven den, att ingen skulle vara pliktig att deltaga i ett afdikningsföretag i vidsträcktare mån, än han deraf hade nytta, och att således hvarje särskild jordegares skyldighet att deltaga i dikningen skulle vidtaga först vid den punkt, der diket började att bereda nytta för hans jord, och sedermera fortfara till den punkt, der det för hans jord nödiga fall slutligen vunnos.

Lag-Utskottet har, såsom mig synes, i detta hänseende gått ännu ett steg längre och ålagt en nedanför liggande jordegare att deltaga i kostnaderna äfven för den del af ett dike, som kan erfordras för torrläggning af en grannes ofvanför liggande jord. Utskottets förslag har dock, efter hvad jag tyckt mig märka, af åtskillige talare blifvit origtigt uppfattadt, i det man åt detsamma velat gifva en något vidsträcktare betydelse, än hvartill ordalagen synas föranleda. Utskottet har nemligen icke, såsom här blifvit förutsatt, tänkt sig att delaktighet i dikesskyldigheten skulle för hvarje jordegare omfatta hela dikesläggningen från den högsta punkten och ända ned till det vattendrag, i hvilket diket utmynnar, utan endast det dike, någon ofvan eller nedan liggande för sin jord påyrkade. Om den ofvanför liggande jordegaren påyrkade en utdikning, som icke slutade och finge fall förr än diket gått igenom alla nedanför liggandes jord, skulle väl alla desse vara skyldige att deltaga i hela dikeskostnaden, men om den ofvanför liggande, som begärt dikningen, erhöle fall tidigare, skulle för de nedanför liggande skyldigheten att i diket deltaga der upphöra, så vida ej någon af dem för sin del påyrkade diket fortsättande.

Den väsentliga skilnaden mellan Utskottets och Lagberedningens förslag ligger emellertid deruti, att enligt Utskottets förslag skulle vid fördelning af dikeskostnaden *alla* vara skyldige att deltaga i *hela* diket, under det, enligt Lagberedningens och Kongl. Maj:ts förslag, en hvar deltagar endast i *den del af diket*, som för hans jord är af nytta. Om man betecknar hela diket med a, b, c, och med a en ofvanför liggande samt med b och c nedanför liggande jordar, så skulle således, enligt Utskottets förslag, kostnaden för *hela* diket delas emellan a, b och c, samt b och c komma att betungas med kostnaden äfven för diket öfver a, deraf de ej hade den ringaste nytta, hvilket innefattar en afvikelse såväl från hvad som hittills gällt som från hvad med förslaget åsyftats. Enligt detta kommer nemligen, på sätt Lagberedningen i sina motiv temligen tydligt uttalat, den nedanför liggande jordegaren aldrig att betungas af kostnaderna för de diken den ofvanför liggande jordegaren på egen jord behöfver upptaga. Först i den mån den nedanför liggande öfverskrider gränsen för sitt egoområde och kommer med diket in på den nedanför liggande grannens jord uppstår gemensamhet dem emellan i kostnaden; och i det dike, som der upptages, skola de deltaga i mån af den nytta de hvar för sig deraf hafva. Man har häremot anmärkt, att i sådant fall skulle, då slutningen är mycket ringa och den ofvanför liggande således kan

behöfva ett temligen långt dike innan han får fall från sin jord, den ofvanför liggande, såsom skyldig att först ensam dika å egen jord och sedan deltaga med de öfriga i den del af diket, som sträcker sig genom deras, blifva synnerligen mycket betungad i förhållande till de nedanför liggande, hvilka, en hvar för sin jord, finge hjälp af den eller de ofvanför dem liggande. Det kan ej förnekas, att den, som har längre väg innan han erhåller tillräckligt fall, till följd deraf äfven får vidkännas större kostnad för dikningen än den, som har utlopp från sin jord omedelbart eller nära derinvid; men häri ligger ej tillräckligt skäl att till den ofvanför liggandes fördel och för att minska kostnaden för honom, i stället öka kostnaden för den nedanför liggande. Att den, som har ett ofördelaktigt läge, kommer att vidkännas större kostnad än den som har ett fördelaktigare, torde nemligen icke i och för sig innebära någon orättvisa. Utskottet har dessutom, synes det mig, något för högt uppskattat den kostnad för dikningsföretaget, hvilken enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle åligga den högst belägna. Tänker man sig nemligen ett dikeslag af flere delegare, så erhåller den nederst liggande genom den del af diket, som upptages öfver hans mark, denna sin mark omedelbart torrlagd till fyra fots djup, under det en hvar af de ofvanför liggande endast medelbart och under förutsättning att diket fortsattes ett längre stycke uppåt, kommer i åtnjutande af samma fördel. Den nytta, som, hvad denna del af diket, angår, för den ene jordegaren *omedelbart*, men för de öfrige endast *medelbart* inträder, är således för en hvar af dem väsentligen olika, och lärer för de ofvanför liggande böra beräknas mindre, i den mån de för dess tillgodonjutande måste vidkännas särskilda kostnader. Om vid dikningsskyldighetens fördelning tillbörlig hänsyn härtill tages och således *för hvarje särskild del af diket* delaktigheten bestämmes efter den nytta en hvar jordegare mer eller mindre omedelbart deraf tillskyndas, synes häri ligga ett tillräckligt korrektiv, att ej någondera betungas utöfver hvad af hans jords läge påkallas. Det korrektiv, Utskottet för detta ändamål uppställt, att ingen skall drabbas af större kostnad, än han behöft vidkännas, om han sjelf sökt torrlägga sin jord till fyra fots djup, synes mig deremot, om än fördelaktigt för den ofvanför liggande, dock kunna blifva särdeles betungande för de öfriga. Jag antager till exempel, att ett dike genomlöper sex olika områden af samma storlek och beskaffenhet, men att det sista af dessa områden är deladt mellan sju delegare. Om nu den del af diket som sträcker sig genom desse sistnämndes mark kostade 70 kronor, skulle, om de ensamme dikade eller en af dem begärde deltagande af de andra, men icke ifrågasatte något deltagande af de ofvanför liggande, dessa sju, under antagande att de hade samma nytta af företaget, enligt Kongl. Maj:ts förslag, för sin jords torrläggning få vidkännas en kostnad af endast tio kronor vardera. Men om Utskottets förslag blifve lag och deltagandet i ett sådant dikningsföretag från högsta punkten ända ned till fallet efter nyttan skulle delas emellan alla delegarne, så skulle, om den ofvanför liggande jordens egare behöfde ett dike af större dimensioner eller eljest af större dyrhet, den nederst liggande jordens egare äfven få vidkännas andel deri och kostnaden,

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

sålunda fördelad på de sju, blifva vida större för dem; ja hvar och en af dem skulle till och med då kunna få betala icke tio, utan sjuttio kronor, emedan så stor kostnad skulle ju halva belupit på hvar och en af dem, om han utan andras deltagande skulle hafva torrlagt sin jord. Lättnaden i uträkningen af de särskilda deltagarnes inbördes delaktighet skulle ej heller, enligt Utskottets förslag, i allmänhet taget, blifva särdeles stor, när äfven efter detta förslag särskilda beräkningar måste göras för olika delar af diket, och särskildt, på det maximum ej må för någon delegare öfverskridas, uppskattas den kostnad en hvar af dem skulle fått vidkännas, om han skolat ensam afdika sin jord.

En ärad talare har sagt, att, hvad nyttan af dikningen beträffar, man kunde vara af olika mening, och att det till och med ville synas honom, som hade Lagberedningen sjelf icke vetat hvad som borde förstås med denna nytta. Lagberedningen har emellertid, så godt hon mäktat, i motiveringen antydt sin åsigt i detta hänseende och dervid bestämdt framhållit, att en nedanför liggande aldrig borde antagas hafva nytta af ett ofvanför hans jord liggande dike. Att i lagen lemna en fullständig definition på hvad som med "nytta" skall förstås, synes mig vara mycket svårt; och hvarje försök i den riktningen skulle, befarrar jag, kunna gifva anledning till missuppfattning. Jag kan emellertid icke föreställa mig annat än, att, då förslaget innehåller, att en hvar bör delta i en dikesanläggning, i den mån han deraf för sin mark har nytta, och på samma gång förklarar att för utrönande af nyttans hänsyn bör tagas till det tillstånd, i hvilket marken befann sig, innan diket upptogs, jemfördt med dess tillstånd sedan diket upptagits, den åsyftade meningen blifvit så tydligt angifven, att något missförstånd icke skäligen bör kunna vara att befara. Att närmare i detalj angifva hvori *nyttan* borde bestå, torde vid sådant förhållande icke gerna kunna begäras. Skulle något förslag kunna framställas, hvarigenom undanröjdes alla möjliga betänkligheter i nämnda hänseende, skulle ingen hellre än jag omfatta ett sådant förslag; men för närvarande vågar jag för min del betvifla, att detta begrepp kan i lag närmare bestämmas. Den talare, som så strängt utdömde den åsigten, att alla skulle delta i dikningen i den mån de af företaget hade nytta, utan att i sammanhang dermed någon förklaring afgifvits om de fall, då en sådan nytta borde anses vara för hand, förordade likväl sjelf den reservation, som afgifvits af en ledamot af Lagberedningen. Denna reservation afviker visserligen från Lagberedningens förslag, så vidt derigenom andra än de, öfver hvilkas mark ett dike sträcker sig, ansetts böra delta i dikningen, men öfverensstämmer deremot med samma förslag derutinnan, att deltagandet skulle ske i mån af *nyttan*, utan att detta af den ärade talaren förordade förslag, mera än det af honom klandrade, löser den af honom uppkastade frågan hvad som med nytta bör förstås.

Samme ärade talare yttrade, att reservantens i Lagberedningen förslag skulle stå på den gamla lagens grund och således äfven af det skälet vara att föredraga framför Lagberedningens. Jag har redan i korthet redogjort för den nuvarande lagens innehåll och huru

mycket eller huru litet båda förslagen dermed öfverensstämman; och jag har äfven försökt ådagalägga, i hvad mån det ena eller det andra förslaget kan i fråga om billighet och rättvisa ega företråde.

Talaren ansåg äfven såsom orätt, att de ofvanför liggande jordegarne, hvartill jag äfven räknar grannar, som hafva jord på sidan om diket, med fall deråt och således i fråga om dikning måste betraktas såsom ofvanför liggande, skulle kunna tvingas af den nedanför liggande att deltaga i dennes dike, äfven om de deraf hade nytta. Det synes mig likväl vara temligen billigt och med naturlig reciprocitet öfverensstämmande att, om den ofvanför liggande kan till förmån för sig tvinga den nedanför liggande att taga upp ett dike å sin mark, denne ock, då han sjelf dikar, må kunna säga till sin ofvanboende granne: "Af detta mitt dike har du samma nytta som jag; deltag derföre också i kostnaden för detsamma". Häre mot invände visserligen den ärade talaren att, om den ofvanför liggande hade förkärlek för odlandet af någon viss växt, som för att frodas behöfde vattensyra, det skulle vara hårdt att tvinga honom till deltagande i en utdikning, hvarigenom han hindrades att odla denna växt. Jag ber dock få erinra, att den ofvanför liggande, om ett dike nedanför hans jord upptages, icke är ovilkorligen skyldig att från sin mark leda vattnet dit och sålunda kan, om han så önskar, fortfarande odla sina vattenväxter; men så är icke förhållandet med den nedanför liggande, ty om han odlar en dylik växt, och den ofvanför liggande begär dikning, har man icke någon miskund med honom, utan han måste afdika sin jord. För öfrigt kan jag ej inse, hvarför den ofvanför liggandes rätt skall hållas mera helig, än den nedanför liggandes? jemlikhet finnes ju ej, om den icke är ömsesidig. Man skulle kanske vilja möta mig med den invändningen, att den nedanför liggande då äfven borde deltaga i den ofvanför liggande grannens diken. Men jag har alltid föreställt mig — och jag är glad äfven att här i dag af en erfaren landbrukare hafva blifvit styrkt i denna föreställning — att det åtminstone är mindre vanligt, att det dike en ofvanför liggande granne på sina egor upptager äfven gagnar den nedanför liggande grannens jord. Och äfven om så vore fallet, anser jag dock att, lika litet som den nedanför liggande på sådan grund kan medgifvas rätt att fordra det den ofvanför liggande skall i regleradt lopp genom dike tillföra honom vattnet från sin jord, lika litet kan å andra sidan begäras, att den nedanför liggande skall deltaga i den ofvanför liggandes diken, hvilka, hvad man än må säga, dock icke bidraga att göra hans egen jord torr, och således ej medföra den nytta, som grundlägger dikningsskyldigheten.

Det har också anmärkts såsom en oegentlighet att icke Lagberedningen följt 1875 års förslag. Hvad jag härpå skall svara, vet jag icke rätt; ty jag måste bekänna att jag icke fullt förstått, huru långt dikningsskyldigheten enligt detta förslag borde anses sträckt. Der heter det nemligen också, "tage enhvar del i dike efter den nytta han deraf har". Jag erkänner villigt, att af detta uttrycks ställning i förslaget hade man anledning antaga, att det endast afsåge förhållandet mellan dem, som påfordrade diket, och den nedanför liggande

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

genom hvilkens mark diket gick. Men då under diskussionen om förslaget i Första Kammaren gjordes den anmärkningen att tydligare borde uttryckas, att i de fall, då flera hade del i den mark, för hvilken gemensamt afloppsdike vore behöfligt, den, som påyrkade diket, borde kunna påräkna biträde af de ofvanför eller kringliggande jordegarna, upplyste en ledamot af Lag-Utskottet att detta vore förslagets mening, och yttrade till stöd därför: "jag skall dock tillse, huruvida icke äfven de, som icke äro jurister, men dock hafva sakkännedom i förevarande ämne, torde kunna af lagens innehåll finna, att *alla, som hafva del i den mark, hvilken genom dikningen förbättras*, skola vara skyldiga att deltaga i densamma. Det förekommer nemligen i första paragrafen, att "dikningsskyldigheten skall fördelas efter thy *en hvar* af dikningen nytta hemtar." Det heter vidare i 9 paragrafen: "Vill någon, utan att sin talan genast till Rätten instämna, hafva fråga pröfvad, som angår dikning, hvaraf annans rätt är beroende, söke hos Konungens Befallningshafvande förordnande för statens landtbruksingenjörer, landtmätare eller annan lämplig person att vid syn på stället ärendet handlägga, och bifoge uppgift å dem, hvilka ega i saken del." Slutligen innehåller 11 paragrafen: "Finna förvaltningsmännen att frågan rörer annan än den, som blifvit kallad eller vid förrättningen eljest är tillstädes, varde förrättningen för nämnde sakegares inkallande, såsom i 9 § sägs, till annan dag uppskjuten." — Jag vågar påstå att i dessa nu anförda paragrafer det syfte, som Herr Odelberg önskat framhålla, är så tydligt uttaladt, att ingen gerna kan derom misstaga sig.

Då jag läste denna diskussion erkänner jag, att jag icke med säkerhet visste, huruvida det var meningen att dikningsskyldighet åläge endast dem, inom hvilkas mark diket ginge, eller om den skulle utsträckas till *alla*, som af företaget hade nytta. På de skäl jag förut haft åran utveckla ansåg jag den senare åsigten vara den rättvisaste och billigaste, och af den anledningen slöt jag mig inom Lagberedningen till samma åsigt.

Jag vill nu icke längre upptaga Kammarens tid, hvilket jag måhända redan allt för länge gjort, utan anhåller, då jag icke har någon anledning att, endast på grund af den mening jag i Lagberedningen uttalat, begära ändring i Kongl. Maj:ts förslag, att till detsamma få påyrka bifall.

Herr Casparsson: Jag skall lemna oafgjordt huruvida jag skulle haft mod att i första hand bekänna att jag icke riktigt uppfattat det föreliggande Kongl. förslaget. Ty att erkänna att man har klen uppfattningsförmåga är i allmänhet icke angenämt. Men sedan en så skarpsinnig jurist som representanten från Wenersborg gjort ett sådant erkännande, tvekar jag icke att göra detsamma och får derjemte tillägga, att hvad som i detta afseende gäller om det Kongl. förslaget, gäller i ännu högre grad om Utskottets förslag.

Jag skall nu vid den långt framskridna tiden icke ingå på någon vidlyftig undersökning om det föreliggande förslaget, utan blott nämna, att jag anser det för närvarande lämpligast vara att frågan återre-

mitteras till Utskottet i det syfte, som finnes angifvet uti Herr Ribbings vid betänkandet fogade och af trenne andra Utskottsledamöter biträdda reservation. Jag anser nemligen det vara alldeles nödvändigt att söka skilja i princip mellan en lag för vanliga afdikningar, d. v. s. sådane, som i allmänhet icke öfverskrida ett djup af fyra fot, och en lag, som afser större vattenafledningar. Och i detta fall får jag bekänna, att jag icke anser någon annan princip vara fullt hållbar, än den som af en reservant inom Lagberedningen framstälts och för hvilken sedermera icke blott tre ledamöter af Högsta Domstolen, utan äfven en ledamot af Konungens råd uttalat sig. Det kan vara mycket teoretiskt tilltalande att få samma princip tillämpad på alla olika fall; men som jag icke är någon teoretiker, utan en praktisk människa, fäster jag i synnerhet i sådana frågor, som den förevarande, mera afseende vid hvad som är praktiskt nyttigt och utförbart än vid teorien. Ser man på den vidlyftiga apparat, som till följd af denna enhetsprincip skulle behöfva användas vid alla möjliga dikningsföretag, större eller mindre, kan man lätt få betänkligheter rörande förslaget antaglighet. Hela denna apparat beskrifves i §§ 27, 39, 40 och 43, der det talas om landtbruksingenjörer, landtmätare, gode män, syner, häradsrätt etc. etc. Allt sådant skulle äfven vid de minsta dikningsföretag kunna förekomma. Utgöres det område, inom hvilket vattenafledningen försiggår, af ett eller par tusen tunnland, då blifva kostnaderna, sedan de fördelats, jemförelsevis ringa. Men om företaget gäller ett mindre område af 40, 50 eller 100 tunnland, hvilket åtminstone i den ort jag tillhör är det vanligaste förhållandet, då blifva kostnaderna för denna apparat i många fall ganska känbara. Af denna anledning tror jag, att förslaget, om det upphöjes till lag, icke kommer att uppmuntra, utan snarare motverka dylika dikningsföretag, i stället för att underlätta dessa.

För min del anser jag således och har alltid ansett, att förfarandet vid de mindre afdikningsföretagen måste vara vida enklare och förenadt med mindre kostnader, än som skulle blifva händelsen, enligt detta förslag. Af denna anledning påyrkar jag frågans återmitterande i det af Herr Ribbing med flera uttalade syfte.

Herrar *Westerdal* och *And. Larson* i Flicksäter förenade sig med Herr *Casparsson*.

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre De Geer: Då jag under åtminstone en del af morgondagens plenum blir förhindrad att här infinna mig, till följd deraf att Konungen då håller statsråd, har jag funnit mig föranlåten att redan i dag begära ordet, ehuru tiden är temligen långt framskriden. Med afseende derpå skall jag också fatta mig helt kort, hvilket jag så mycket hellre kan, som jag har föga att tillägga till hvad af Lagberedningens ordförande nyss blifvit utveckladt i fråga om det föreliggande förslaget; och jag skall härjemte nu hålla mig endast till den föredragna punkten och icke upptaga till bemötande hvad den siste talaren yttrade om förslaget i öfrigt.

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Här hafva åtskillige talare åter uppkallat den stora striden om sjelfva grunderna, hvarpå den nya dikningslagen skulle byggas. Alla äro ense om att den grund är riktig och antaglig, som finnes uti den bifallna första paragrafen och som innefattar förbud för egare af nedanliggande jord att hindra vattenafledning från ofvanliggande. Men i afseende å den grund, hvarpå andra paragrafen är bygd, har här sagts, att med antagande af densamma skulle införas en alldeles ny grund, som förut icke funnits i vår lagstiftning. Det är likväl att märka att, om icke förr, har denna grund i sin fulla utsträckning blifvit i den svenska lagstiftningen införd för mera än femtio år sedan genom 1824 års författning och ytterligare tillämpad genom 1841 års författning och detta just i fråga om sådana större vattenafledningar, som höra till det extensiva jordbruket och icke blott till det intensiva, för hvilket jag alltid trott att afdikningar äro företrädesvis viktiga, emedan ett intensivt jordbruk på vattendränkt mark svårigen lär kunna tänka sig. Men äfven 1734 års lag medgifver tvångsrätt i detta fall, så till vida som den ålägger egare af nedanliggande jord att, antingen han vill eller ej, åtminstone i vissa fall deltaga i dikning, som för den ofvanliggande jorden är behöflig. Det resonement, som förts af ett par ledamöter i Konungens Högsta Domstol och af en medlem af Första Kammaren, hvars anförande i frågan vi nyss hört till en del uppläsas, måste, enligt min uppfattning, ovilkorligt leda till den konsekvens, att ingen skulle vara skyldig att deltaga i en dikning, om han icke vill, emedan han ju eljest skulle blifva ett föremål för våld. Dervid hafva också nästan de flesta utländska lagar stannat, och vill man göra det, må detta resonement kunna anses befogadt. Men vill man gå så långt som icke blott 1824 och 1841 års författningar i fråga om större vattenafledningsföretag, utan så långt som 1734 års lag eller den vid Lagberedningens utlåtande vidfogade, här åberopade reservation, då begår man ju våld emot den, som blir skyldig att dika; och då måste det väl åtminstone vara ett mindre kränkande af rättvisan att fördela kostnaden på alla, som hafva nytta af företaget, och icke låta den drabba en enda, hvilken icke alltid af detsamma har större nytta än flere af de andre. Det förefaller mig dessutom, om man ställer sig på den motsatta ståndpunkten, oförklarligt, huru man vid stiftandet af en ny lag kan underlåta att yrka upphäfvandet af 1824 och 1841 års författningar, i händelse de skulle innebära våld på eganderätten och vara stridande mot rigtiga lagstiftningsprinciper. För min del har jag trott, att denna lag kan byggas på de grundsatser, som äro uttalade dels af Lagberedningen och dels i mitt anförande i ämnet till statsrådsprotokollet. Det är icke den allmänna nyttan endast, som ligger till grund för detta stadgande, utan det är den inbördes, gemensamma nyttan eller, om man vill vända om satsen, skyldigheten för alla att deltaga i afvärjande af den gemensamma skadan; ty det vatten, som besvärar hvars och ens jord, är en skada och det måste då vara ändamålsenligt, att, om detta vatten kan afföras genom ett enda dike, alla, som deraf hafva nytta, också böra deltaga i kostnaden.

Det har också mot tillkomsten af detta förslag blifvit anmärkt, att i Lagberedningen icke funnits någon jordbrukare. I afseende härpå vill jag upplysa, att en agronom varit anställd såsom biträde hos Lagberedningen under denna frågas handläggning, och att dessutom icke allenast af Lagberedningen utan äfven af föregående komitéer infördrats så många upplysningar af jordbrukare, att jag tror, att Lagberedningen icke saknat tillfälle att bedöma jordbrukarnes kraf och önsknningar. Men att den slutliga redaktionen af en lag företrädesvis måste verkställas af jurister, lär väl ingen vilja bestrida.

Hvad deremot Utskottets förslag till ändring i Kongl. Maj:ts proposition angår, så innefattar det verkligen i viss mån ett försök att införa en ny grund i lagstiftningen, som hittills der icke funnits, den nemligen att någon skulle kunna blifva förpligtad att deltaga i kostnaden äfven för ett sådant dike, hvaraf han icke har nytta, eller med andra ord deltaga i kostnaden för de delar af ett långt dike, som icke komma honom till någon slags nytta. För att visa behovet af denna ändring har såsom exempel anförts en trakt, som kan sträcka sig till en hel mil, på hvilken knappast någon slutning finnes, och der det skulle vara betungande för de öfverst liggande att deltaga i utdikningen af hela denna mil. Men den svårigheten finner, enligt mitt förmenande, ett tillräckligt korrektiv deri, att i det Kongl. förslaget är stadgadt, att ingen jordegare kan åläggas att deltaga i kostnaden för ett dike med högre belopp, än som motsvarar den nytta han har deraf. Betalar han denna summa, är det honom således likgiltigt, om diket kommer att räcka en mil, blott det icke är han sjelf, som begärt dess utförande. — Kongl. Maj:ts proposition innefattar en medelväg mellan den mening, som framställd af en reservant i Lagberedningen, här vunnit understöd, och Utskottets förslag, hvilket otvivelaktigt utsträcker tvångsrätten något längre än Kongl. Maj:t afsett.

Vid sådant förhållande är meningarne äro delade mellan ytterligheterna, föreställer jag mig, att Kongl. Maj:ts proposition icke kan sakna all utsigt att vinna godkännande. I Första Kammaren återremitterades denna paragraf, så vidt jag kunde uppfatta, för att i denna paragraf få tillagd en rätt till afsägelse, som nu icke finnes der. Jag förklarade då, att jag för min del icke hade något emot en återremiss i detta syfte, men att jag ansåg en återremiss i annat syfte eller en omarbetning af Utskottets förslag vara mera betänkelig. Jag vill i det fallet fästa uppmärksamheten på hvad den förste talaren i dag yttrade, eller att det svårligen kan göras något fullt tillfredsställande af Utskottets förslag, utan att tillsätta en mängd nya stadganden. Hvad afsägelserätten beträffar, anser jag för min del den vara teoretiskt riktig och, så att säga, utgöra en teoretisk prydnad för förslaget, men någon praktisk vinst tror jag icke kan hämtas deraf.

Herr Löwenhielm: Efter den uttömmande diskussion, som blifvit förd öfver den föredragna punkten, skall jag icke besvära Kammarerna med något längre anförande, utan hufvudsakligen inskränka mig till att gifva tillkänna, att efter den pröfning, jag varit i tillfälle att

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

anställa öfver de föreliggande förslagen, jag funnit mig böra gifva företräde åt det i Kongl. Maj:ts proposition framställda, hvilket jag anser vara byggt på en mera rättvis grund än något af de öfriga och som tvifvelsutän, om det blir lag, skall verksamt bidra till höjande af den svenska jordens kultur. Då emellertid frågau om en jordegare har nytta eller icke af ett dikningsföretag eller en vattenafdelning är beroende i viss grad deraf, huruvida han utan olägenhet kan vidkännas den kostnad, som föranledes genom företagets utförande, äfvensom den utgift, som i öfrigt erfordras för att uppbringa jorden i högre kultur, anser jag, att man bör medgifva rätt till afsägelse af delaktighet äfven i dikningsföretag. En sådan afsägelse rätt vill jag dock icke medgifva i annan händelse, än att den kostnad, från hvilken en jordegare vill söka befrielse, motsvarar värdet af någon viss areal, i hvilket fall jag föreställer mig att 50 ar eller ett halft tunland skulle vara ett lämpligt minimum till förekommande af att icke alltför små jordområden afsöndras. De deltagare i ett dikningsföretag, hvilkas kostnader understege nämnda värde, skulle sjelfve komma att med sitt arbete deltaga i dikets anläggning och till följd deraf icke betangas med någon nämnvärd kontant utgift.

Äfven i ett annat afseende skulle jag önska en förändring i det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget. Jag syftar härmed på rättegångsväsendet. Sådana frågor som de nu ifrågavarande skola enligt Kongl. Maj:ts förslag handläggas af 4 instanser, landtmätare med biträde af gode män, häradsrätt, hofrätt samt slutligen Kongl. Maj:t, hvaremot alla andra tvistemål genomgå endast tre instanser. Att landtmätare och gode män först taga saken om hand, anser jag vara riktigt, emedan de äro sakkunniga personer. Men deremot föreställer jag mig det vara mindre riktigt, att saken sedan kommer till häradsrätt, hvilken domstol kan vara mindre sakkunnig än de personer, hvilkas åtgärder den skall pröfva, och likaledes mindre sakkunnig än egodelnings-rätten, till hvilken domstol jag helst skulle sett att saken fullföljts från landtmätaren och gode männen. Ordföranden i häradsrätten är icke alltid på samma gång ordförande i egodelningsrätten. Ty det inträffar ofta, då den ordinarie domhufvanden begär hofrättens förordnande för en yngre jurist att förestå domsagan, att hofrätten förordnar den föreslagne att förvalta domarembetet i domsagan, men dervid undantager handläggningen af deri förekommande egodelningsmål. Icke heller är det sagdt, att öfrige ledamöter i häradsrätten förstå saken lika bra som ledamöterna i egodelnings-rätten. De senare ombyttas icke så ofta som de förre och äro derföre äfven i tillfälle att förvärfva sig större sakkännedom. En ändring i det syftet, att ifrågavarande mål fullföljdes hos egodelningsrätt i stället för hos häradsrätt, skulle emellertid möjligen medföra olägenhet, att Högsta Domstolen blefve besvärad med ett större antal sådana mål, än som eljest blefve händelsen. Jag skall derföre icke, då frågan om rättegångsordningen förekommer, framställa något yrkande i den riktning jag nu angifvit. För närvarande förenar jag mig med dem, som yrkat återremiss i syfte att jordegare måtte tillerkännas afsägelse rätt äfven i fråga om dikningsföretag.

I anseende till den långt framskridna tiden, och då ytterligare åtskillige ledamöter anmält sig vilja afgifva yttranden i det förevarande ämnet, afbröts nu öfverläggningen, för att fortsättas i Kammarens nästa sammanträde.

Angående
lag om äk-
ning m. m.
(Forts.)

§ 4.

Till bordläggning anmälles följande inkomna ärenden, nemligen:

Stats-Utskottets memorial N:o 33, i anledning af nådig remiss, med öfverlemnande af förteckning öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar;

Samma Utskotts utlåtande N:o 46, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition angående bildande af en jernväghypoteksfond, dels väckta motioner angående beredande af ökad förlagskapital åt den inhemska industrien, beviljande af räntegaranti för jernvägsobligationer samt inköp af enskilda jernvägar, äfvensom angående verkställande af en utredning i fråga om förvärfvande för staten af, med stambanorna i samband stående enskilda jernvägar; och

Samma Utskotts memorial N:o 47, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å Stats-Utskottets utlåtande N:o 42, angående ny lönestat för Kammarrätten.

Kammaren beslöt, på framställning af Herr *Sjöberg*, att nämnda ärenden skulle uppföras främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 5.

Föredrogos och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordningar angående tillsättning af presterliga tjenster, samt angående förbrytelse af prest och om laga domstol i sådana mål;

N:o 23, om lagstadganden angående rätt till borgerligt äktenskap för vissa inom svenska kyrkan kvarstående medlemmar; och

N:o 24, angående förändrad lydelse af 47 § i konkurslagen den 18 september 1862.

§ 6.

Ordet begärdes af

Herr Torpadie, som yttrade: Då förslaget om lag angående inteckning i jernväg härom dagen förevar till behandling inom denna Kammare, yttrades under diskussionen beklaganden öfver att detta ärende hade så sent inkommit, att åtskilliga af Kammarens ledamöter icke fått tillräcklig tid att sätta sig in i detsamma.

Sedan dess har blifvit i Kammaren utdeladt och nu för andra

gången bordlagdt ett annat ganska viktigt betänkande, nemligen Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 1 i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om åtgärder i och för upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar lydande å fem och tio kronor, samt herr Sjös motion om borttagande af dessa bankers sedelutgifningsrätt.

Då jag förutsätter möjligheten af att den återstående delen af diskussionen om förslaget till lag om dikning och annan afledning af vatten, äfvensom den, som kommer att uppstå angående andra ämnen, uppförda å föredragningslistan emellan förenämnda tvenne betänkan- den, icke skall längre upptaga Kammarens tid, än att sammansatta Banko- och Lag-Utskottets förenämnda betänkande N:o 1 redan under morgondagens plenum kan komma under Kammarens behandling, så och då jag anser att detta i sådant fall skulle ske väl tidigt, enär jag antager, att Kammarens uppmärksamhet för närvarande är rigtad på det betänkande, som nu utgör föremål för Kammarens behandling, tager jag mig friheten hemställa, att Banko- och Lag-Utskottets be- tänkande N:o 1 måtte uppföras främst å föredragningslistan för det Kammarens plenum, som näst efter morgondagens plenum förekommer; hvarom jag hos herr talmannen vördsamt anhåller om proposition.

Hvad Herr Torpadie sålunda föreslagit, blef af Kammarern bifallet.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgörömlen under morgondagen beviljades Herr *E. G. Boström*, i anledning af inträffadt dödsfall inom hans familj.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fiden

H. A. Kolmodin.